

Țara Noastră

A cui e vina?

II.

În numărul trecut al revistei am încercat să schițez elementele sufletești cari au creat în țară atmosfera hibridei formațiuni „național-țărăniște” și i-au deschis drumul în opinia publică a anilor din urmă. Am arătat cum această mișcare, pornită ca o boală de copilărie a votului universal, s'a întezit într'un val tulbure și speculând bunăcredința păturii țărănești, paralel cu naivitatea unora dela orașe, a ajuns la un moment dat să se propage pe aproape toată întinderea corpului nostru electoral.

Cum s'a transformat nenorocita molimă într'un flagel politic? Cine e vinovat că microbul n'a fost sugrumat dela început și de unde au venit înlesnirile desvoltării lui? Cu alte cuvinte, cine poartă răspunderea morală pentru triumful demagogiei, deci pentru provârnișul anarhiei generale care ne-a copleșit azi și ne amenință cu o adevărată criză de stat? Putea oare d. Iuliu Maniu cu suta lui să năzuiască spre Capitoliu numai cu dela sine putere, sau a fost împins înainte de greșelile fatale ale unor factori politici hotărâtori? . . . — Iată întrebări la care trebuie dat răspuns sincer și răspicat, având convingerea că minciunile se evaporază în fața istoriei și că în ajunul marilor sguđuiri numai mărturisirile depline sunt justificate.

* * *

Autorul de căpetenie al acestui primejdios cutremur molecular în viața noastră de stat este, de sigur, partidul liberal, care în atotputernicia lui de ieri, pe lângă reale servicii aduse țării în trecut, canalizează și răspunderea pentru unele mari neajunsuri în plină actualitate.

Nu trebuie uitat, că atât resuscitarea spiritului de clasă din vechiul Regat cât și lansarea regionalismului, ardelean, amănouă manifestările care au răscolit înfrântă mulțimii cu s-a se unea că apoi într-o singură tabără, au la origine, lor lipsă de viziune din politică partidului liberal. Cine va scrie odată istoria s-buciumului intern, din prima decadă a României de după război, va avea prilejul să constate deodată cu reșterabilă amănouă a vechilor organisme politice la noi s neconștata liberă de a se organiza prin care se vor afla cauza de mare lor posibenea.

Partidul țărănesc e o emanatie directă a protestului împotriva stăpânirii liberale. Într-o vreme în care înșirăm aici fapte în deobște cunoscute, din care să descifram mai împede decât din programe răsunătoare ideologia unui partid, putem aminti totuși, în treacă măcar, că masele rurale din România de ieri cu tot complexul lor de necesități n'au izbutit să atragă în mod covârșitor preocupările guvernansilor prinși de mirajul atâtor clișee de import. Urmând lozincile marelui I. Brăianu, epigonii lui le-au străntat și n'au mai văzut dincolo de ele. Incălziți de ideia creării unei burghezii cu orice preț, forțând evoluția într-o țară cu relații de viață patriarhală, ei au angajat întreg aparatul statului la opera de procreație dificilă a unei clase inventate *ad hoc*, în vreme ce țărăimea, care constituia elementul nostru de bază, era lăsată în părăsire. S'a dus aici zece de ani o politică de mici consorții organizate pe deasupra maselor, și ce e mai rău pe spinierea lor. Țăranul, atât sub regimul conservator latifundiar cât și sub oblăduirea capitalisto-burgheză a liberalilor, a fost deopotrivă apăsător în toate impulsurile lui, de-a și ușura greul vieții. Relațiile de proprietate îl condamnau la servitute de o parte, înfăptuirile liberale anti-agrar îl oropseau de alta. Foamea pământului a strigat zece de ani, alături cu foamea de dreptate. Nu trebuie pierdută din vedere că țărăimea era ostracizată politiceste și menținută la colegiul al treilea ca o cantitate neglijabilă. Din această tensiune, care a alimentat mai multe răscoale, a isbușnit, se știe, revoluția satelor din 1907, pe urma căreia o prea sgârbită filofimie a lăsat aproape totul în aria svecă. Spiritul public din această vreme, neincătușat în tirania de partid, se resimte întreg de chemările generoase ale desrobirii țărănilor. De-açolo, din lumea mută a bieților clăcași, obida se strecura în sufletul sensibil al cărturarilor și revendicările populare au primit consacrarea artei și literaturii noastre, care lupta pentru izbânda lor. Războiul, o știm cu toții, s'a deslăntuit în sufletul mulțimii cu două obiective precise: o desrobire națională dincolo de graniță și o regenerare socială în interior. Cine să se mai mire, că din franșee, unde s'a făcut în sensul acestor adevăruri pedagogia maselor, când a început tunul a început protestarea împotriva potentaiilor de ieri. Partidul conservator a căzut repede, partidul liberal rămas singur pe teren a canalizat el toată răspunderea trecutului. Țăranii demobilizați au adus în curtea acasă o conștiință politică, care s'a pus în mișcare și a făcut zid împrejurul Ligii Poporului. Dacă Generalul Averescy ar fi fost lăsat să și ducă înainte realizările în favoarea păturii rurale, fără să fi

fost înlăturat dela guvern cu savante intrigării de culise, exaltarea satelor pe lozince demagogice nu s'ar fi produs, și politica României ar fi păstrat ritmul unei evoluții lente fără salturi vertiginoase. Soarta a vrut însă, ca egoismul de partid să fie mai tare decât considerațiile de ordin general și astfel s'a pregătit platforma pentru mizeriile prezentului...

Cu regionalismul din Ardeal lucrurile stau cam la fel în ce privește cauza inițială și biruința recentă a acestui microb indezirabil. Particularismul de peste munți, care exista în suflute ca o zestre tristă a veacurilor de umilință, a fost pus în valoare și transformat în instrument politic de greșelile partidului liberal. În adevăr, s'ar putea scrie pagini multe de migăloasă analiză asupra raporturilor dintre partidul liberal și Ardeal, menite să explice paradoxul ciudat al unei izolări reciproce care stăruie încă. Cum se face că organismul politic care în trecut a accentuat neconținut ideia națională și a girat cu numele lui desrobirea de peste munți, a fost socotit zece ani și este azi încă intrus în Ardeal? Situația se poate lămuri numai dacă ne gândim la greșala inițială, la primele zile de după unire. Necunoscând psihologia specială a provinciei alipite și neavând o intuiție fericită, conducerea liberală dela început a călcat cu stângul în Ardeal. Ea n'a descins acolo ca să păstreze în conștiința publică strălucirea imaculată a unui vis străvechiu, ci s'a coborât la mici calcule de interese prea pozitive care au reușit în foarte scurtă vreme să înlătore o aureolă de epopeie și s'o preschimbe în târguieli de socoteală mărunță. Liberalii, — îmi spunea cândva pe bună dreptate un analist obiectiv și crud, — n'au venit în Ardeal nici ca stăpâni, nici ca frați, și-au ales postura cea mai rea și cea mai apolitică: de negustori. Caracterizarea e lapidară, dar nu departe de realitate, fiindcă prestigiul armelor românești biruitoare ca și elanul îmbrățișărilor frățești au fost copleșite în curând, se știe, de valul așa-ziselor naționalizări, de operații de bancă și alte afaceri prea puțin altruiste. Poporul care a crezut cu frenezie în înviere, după ce s'a desmetecit miracolul ei, privind realitatea în față, a înțeles detalii desagreabile, care mai întâi i-au temperat însuflețirea, iar cu vremea i-au lămurit taine de culise... O declarată stângăcie care intervine totdeauna când sunt prea multe abilități la mijloc, a făcut apoi ca liberalii să-și asocieze în Ardeal tocmai elementele excepționabile ca moralitate politică pe vremea ungarilor, răăcitori odinioară după bușala stomacului în tabăra contelui Tisza. Adăugați la acestea nota pronunțat regionalistă a partidului liberal, care pătimea și el de acelaș defect ca și comitetul de o suță și care a imprimat caracterul proconsular al politicii sale din Ardeal, unde și-a instalat șefii de organizații aduși din mari depărtări... Toate aceste, plus ultima guvernare după decedarea lui I. I. C. Brătianu, timorată și fără autoritate, finzând a înlocui gestul franc al omului de credință cu mici șurubării de învârteală orientală, toate aceste au fost teren prielnic pentru demagogii inconștienți și au rodit vestita adunare dela Alba-Iulia, din care prestigiul ultimului guvern liberal a ieșit sdrențuit...

Iată în cadrul unei schițe succinte răspunderea politică a ne-
buniei de azi. Nu se cere o specială erudiție ca să fie complectată
pas cu pas în toată înlănțuirea ei cronologică.

Teamă mi-e, că urmând legile unui dureros atavism aceiaș
miopie să nu prepare și pentru ziua de mâine aceleași rețete, pe
urma cărora se strigă acum la toate răspânfiile...

OCTAVIAN GOGA

Dă-mi puteri

M'am sculat în răsărit de soare.
Mi-am luat cămașa mea de în curat
Și sufletul cu vadul tulburat
Și m'am pierdut pe drum și ponoare.

Leacul meu l'am căutat prin lunci
În stropii plânși pe ierburile verzi,
L'am căutat în lacul cu buezi
În măguri de hotar și'n mâini de prunci.

Am tras cu boi codalbi și gemeni
În jurul casei brazdă de pământ,
M'am afumat cu rânză arsă'n vânt
Și-am descântat în inimi tari de cremeni.

Că sufletu-mi ca pasărea se sbate
Îl simt căzut cu aripa întinsă,
Cu capul greu și cu privirea stinsă
Orbit mereu de zarea de departe...

Pământule dă-mi leacul care-l porți
În viața ce crește și'n floare
S'arunc bnzduganul poveștii în Soare
Să nu-mi fie frică de-o mie de morți.

D. CIUREZU

Problema apărării naționale pentru România-Mare

II.

Al doilea stat vrăjmaș nouă este *Ungaria*; ungurii ne sunt inamici de moarte și intențiunile lor agresive față de noi se manifestă zilnic, fie în presa lor, fie în discursurile ce se țin în Parlamentul din Budapesta, fie, în fine, prin acțiunea multor personalități străine înfeodate intereselor ungurești, cari duc o campanie asiduă pentru unguri în contra noastră, în presa engleză, americană sau germană. Cu toate prevederile tratatului de la Trianon (pe care Ungaria, de altminteri, nu-l ia în considerare și luptă pentru înlăturarea lui) și cu tot controlul Ligei Națiunilor, Ungaria se înarmează neîncetat și aproape fățiș.

Prin legea obligativității serviciului sportiv în rândurile fineretului, contrabalansează lipsa serviciului militar obligator ce-i este interzis prin tratatul de pace. Asociațiunea națională „*Levente*” (a vitejilor), patronată de stat în baza obligativității serviciului sportiv, încadrează întregul fineret școlar și universitar cum și adolescenții satelor și-i instruește anual, pregătindu-i pentru războiul de revanșă. Duminicile, sărbătorile și o lună de zile în fiecare vară, finerii aceștia se exercitează la școala de trageri și luptă, în plin aer și în teren variat.

Posedând contingente numeroase de oameni maturi, foști combatanți ai marelui războiu ca ofițeri și soldați, deci cunoscând bine războiul; instruind anual zeci de mii de tineri, exaltându-le moralul și simțul patriotic; posedând mari cantități de armament din timpul războiului, pe care au știut să-l dosească; cumpărând anual material și din străinătate (mitralierele descoperite acum 3 ani, cari au fost aduse

din Italia) și având posibilitatea de a fabrica material de războiu, în cele 4 mari fabrici de materiale militare de la: Győr, Cseppel, Füzes și Budapesta; ungurii plănuiesc mobilizarea unei armate de revanșă, de circa 700.000 de oameni.

Armata lor de timp de pace, foarte redusă, va constitui cadrul sau mai bine zis, cadrele, cari vor încadra formațiunile armatei naționale, la mobilizare. Cu cadrele celor 7 brigăzi mixte cari compun armata de pace, ungurii intenționează să mobilizeze 7 corpuri de armată, cu 14 divizii de infanterie și 2 divizii de cavalerie.

Suntem datori să dăm mare atenție sfaturilor ne mai pomenite, ce fac ungurii pentru a pregăti o armată cât mai numeroasă. *Referindu-ne la cazul cel mai greu, acela al unei conflagrațiuni generale, când și statele aliate nouă, Cehoslovacia și Jugoslavia ar fi bătute în războiu, fiind și ele atacate, prima de Germania și a doua de Italia, astfel că forțele de cari ar dispune contra Ungariei, ar fi reduse; în acest caz, cel mai greu pentru noi și de care suntem datori să ținem seamă, Ungaria ne-ar putea ataca, concomitent cu rușii, cu cel puțin 6 divizii de infanterie și o divizie de cavalerie conținând și pe ajutorul populației ungare de pe teritoriul țării noastre.*

C) *Bulgarii.* Cu toate declarațiunile oficiale pacifice, Bulgaria continuă a revendica Dobrogea și în circumstanțe prielnice ea ne va ataca, concomitent cu Rusia și Ungaria.

Ambițioși, tenaci și cruzi, buni soldați, posedând numeroase contingente având experiența războiului, și mari cantități de armament răspândite în rândurile populațiunii, *bulgarii, cari și ei ne urăsc de moarte, sunt inamici de care trebuie să ținem socoteală, în calculele noastre de pregătire a apărării naționale.*

Banțele de comitații, înarmați cu armament militar și câte odată îmbrăcați în uniforme militare, cari de zece ani de zile, neîncetând neliniștesc Cadrilaterul, suprimând fără cruțare personalul românesc al autorităților rurale, și cari depind de societatea națională Dobrogea, ne dovedesc cu prisosință, prin atitudinea lor, sentimentele ce le au bulgarii față de noi.

Armata bulgară, conform tratatului de la Neuilly, prezintă în timp de pace 9 circumscripții regimentare; pe teritoriul fiecăreia din ele se găsesc dislocate câte: 6 batalioane de infanterie, un batalion zis de complectare, și un divizion de artilerie.

Bulgarii intenționează să mobilizeze 9 divizii a câte 6 regiamente (grupate în 3 brigade) sau 13 divizii a câte 4 regimente de infanterie.

În orice caz trebuie să socotim că atunci când vom fi atacați de ruși și unguri, o parte din forțele bulgare, circa 6 divizii ne vor ataca dinspre sud, bazându-se și pe concursul populațiunii bulgare ce locuiește în Cadrilater. *Direcțiunile de atac bulgare sunt foarte primejdioase, căci ele pot amenința punctele cele mai vitale ale țării și anume: Capitala (care poate fi bombardată și cu avioane și chiar cu tunuri instalate pe malul drept al Dunării, astfel cum s'a*

ântâmplat în timpul războiului mondial cu bombardarea Parisului) și legăturile noastre cu Marea Neagră.

Din cele expuse până aci, deducem, că *Rusia, Ungaria și Bulgaria, toate trei concomitent, ne vor ataca, în momentele pe cari le vor socoti mai prielnice lor; toate aceste state se pregătesc pentru un asemenea atac. Totalitatea forțelor ce ne vor ataca concentric, dinspre răsărit, vest și sud, trebuiesc socotite la peste 60 divizii de infanterie și 11 divizii de cavalerie, cu o imensă cantitate de avioane și gaze nocive (poate și culturi de microbi destinați răspândirii de epidemii și epizotii), la cari trebuie să se adauge și forțele navale sovietice din Marea Neagră. Războiul modern, datorită mijloacelor îngrozitoare de distrugere, se va înfățișa sub o formă mult mai brutală ca în trecut, amenințând cu distrugerea, nu numai forțele beligerante, dar chiar și populația pașnică din localitățile (orașe și sate) situate pe o rază de circa 200 de kilometri, în spațiile fiecărui front de operațiuni, supuse fiind bombardamentelor aeriene, masive.*

România se va găsi, într'o situație incomparabil mai teribilă, decât situația Prusiei din timpul războiului de 7 ani (la mijlocul secolului al 18) când fusese atacată dela vest, sud și răsărit de: francezi, austriaci și ruși. În vederea unei asemenea situațiuni, și fiind seamă, de cantitatea enormă a forțelor atacatoare, trebuie să ne organizăm forțele naționale, și să le dotăm, din timp de pace absolut cu tot ce le este necesar, spre a putea lupta cu succes contra invaziunii concentrice și contra atacurilor navale. Ca și armatele genialului rege prusian Frederic al II-lea din războiul de 7 ani, care prin manevre nemuritoare a putut înfrânge succesiv pe francezi, austriaci și ruși, tot astfel și armatele noastre, trebuie să fie capabile, de a se multiplica în timp și spațiu, manevrând spre diferitele frontiere amenințate, pentru ca treptat, și cu maximum de forțe, să atace pe rând pe cei trei dușmani, combinând atacurile cu acelea ale aliaților noștri, spre a-i zdrobi și alunga de pe teritoriul național.

Nu poate fi vorba de a avea o așa zisă „armată defensivă“, ci din contra trebuie să posedăm forțe foarte numeroase, foarte puternic organizate și foarte manevriere, cari prin operațiuni energice și extrem de ofensive, manifestațiuni ale războiului clasic de mișcare, să fie capabile a impune voința lor, înamicilor invadatori, a-i înfrânge și a-i alunga de pe teritoriul național.

II. Al 2-lea element care intră în constituirea problemului apărării noastre naționale, este însuși teritoriul național, care ar putea deveni pradă invaziunii dușmane și anume: natura și dimensiunile sale și îndeosebi natura și dimensiunile frontierei lor amenințate. Aceste frontiere amenințate, și anume: frontierele dinspre Rusia, Ungaria și Bulgaria, astfel cum se prezintă ele astăzi (fără o anumită organizare) sunt în mare parte deschise, și deci foarte accesibile, mai ales că sunt foarte întinse, astfel că, la începutul unui război, vor fi foarte greu de apărat, de către trupele, relativ puțin nume-

roase, destinate a le acoperi și apăra, așa zisele trupele de acoperire.

Frontiera de răsărit, dinspre Rusia, se prezintă sub două aspecte: frontiera terestră, formată de Nistru, și frontiera maritimă, constituită din țărmul Mării Negre.

Frontiera terestră are o lungime de circa 480 kilometri, iar Nistrul în majoritatea cursului nu constituie un obstacol de netrecut; țărmul Mării Negre din o întindere totală de circa 450 kilometri, poate fi accesibil pe circa 200 de kilometri, pe unde pot ușor debarca forțe sovietice, aduse cu vase de transport sub protecția flotei din Marea Neagră, mult mai puternică, decât forțele noastre navale.

Frontiera de vest, spre Ungaria, pe o întindere de peste 400 de kilometri, este cu totul deschisă, și imediat în apropierea ei sunt mari centre populate, locuite de populație de naționalități străine și în mare parte favorabile ungarilor. Frontiera spre Bulgaria, constituită de puternicul obstacol al Dunării, poate opri încercările de atac bulgare (în situațiunea de astăzi a armatei bulgare); frontiera Cadrilaterului dobrogean este însă complet deschisă, pe o lungime de circa 180 de kilometri, iar regiunea învecinată ei este populată de o populație bulgară, ostilă nouă și care va fi de un mare ajutor trupelor bulgare: ce vor căuta să intre pe teritoriul nostru.

Desfășurarea totală a frontierelor amenințate se ridică la circa 1200 kilometri, deschise și accesibile înaintărei forțelor inamice, în întindere enormă fata de forțele noastre, dacă prin comparație ne gândim, că frontul de vest din Franța, în timpul războiului mondial, avea o întindere de 600 kilometri, între Marea la Manche și frontiera elvețiană, și operau dealungul lui câteva milioane de oameni.

Situațiunea noastră este incomparabil mai grea ca ori și cărei alte țări, aci avem să facem față atacurilor concentrice pe trei frontiere, întinse, deschise și depărtate unele de altele (circa 700 kilometri între Tighina și Arad; 550 kilometri între Cernăuți și malul Dunării etc.), ne fiind legate, în situațiunea actuală, prin linii directe și duble de cale ferată, și prin șosele bune de asemenea directe, dealungul cărora, să putem transporta repede și sigur, prin tracțiune ferovieră și automobilă, trupe și materiale dela un front la altul, pentru ca multiplicându-le prin mișcare, în timp și spațiu, să putem ataca la momentul oportun, pe diferiți dușmani, cu forțe superioare.

Această situațiune impune în mod categoric:

1. Să întărim prin lucrări de fortificațiuni frontierile descoperite, spre a limita, cât mai mult, zonele de atacuri probabile, astfel cum procedează Franța, în momentul de față, cheltuind în acest scop sume enorme.*

2. Să sistematizăm și să complectăm rețeaua noastră de căi ferate și șosele naționale, creiând legături directe, cu mare capacitate de transport, dela o frontieră la alta.

III. Un alt element de care trebuie să ținem seama, în rezolu-

varea problemelor apărării naționale este populațiunea țării, rezervoriul forțelor vii ale apărării. Dispunând de o populațiune de aproape 18 milioane de locuitori, fără prea mari greutatea, vom putea mobiliza la nevoie peste un milion și cinci sute de mii de oameni, dacă vom da armatei din timp de pace, o organizare astfel, ca să încadreze în bune condițiuni o asemenea masă enormă, căci fără o solidă încadrare, putem dispune *de o mulțime, mai mult sau mai puțin armată, dar nu și de o armată capabilă de luptă.*

Populațiunea de naționalitate română în număr de circa 12 milioane, având calitățile specifice rasei, va ști ca și în trecutul nostru atât de furtunos, ca și eri în timpul marelui războiu, să dea probă și în viitor, de aceleași sentimente înalt patriotice, de aceleași virtuți războinice, atunci când însăși existența neamului și a patriei va fi în joc.

Populațiunea de naționalități străine, credem, că cel puțin în parte va fi leală.

Greul cel mare, cum este firesc, va trebui să-l suporte însă națiunea română, care va trebui să-și apere existența sa.

În această ordine de idei, și nu numai din punct de vedere social și umanitar, dar și din punctul de vedere al apărării naționale, forurile competente sunt îndatorite să ia măsuri preventive, pentru întărirea și conservarea nealterată a sănătății fizice și morale a neamului, intensificând măsurile preventive de igienă socială și crescând generațiile tinere, în iubirea sfântă de neam și țară, dezvoltându-le conștiința vie de pericolele ce ne amenință; fără de a propaga ura contra vecinilor, să le dezvoltăm însă iubirea de neam și țară și mai ales iubirea între noi toți românii din tot cuprinsul țării.

IV. Al 4-a element ce trebuie considerat în rezolvarea problemelor apărării naționale este acela, care se referă la *resursele materiale*, atât de necesare, dotării armatei noastre cu tot ce-i este necesar pentru a lupta și subsista.

În primul rând, trebuie să ne gândim la resursele industriale, menite să ne procure materialul tehnic, de diferite categorii, care a căpătat astăzi o importanță hotărâtoare în războaiele moderne.

În situațiunea actuală a industriei noastre și în special a industriei militare, și considerând și cazul cel mai greu, al unei conflagrațiuni generale, *când căile de acces spre țările aliate și industriale din apus ne-ar fi închise*, trebuie să ținem socoteală, în rezolvarea chestiunii apărării naționale, de următoarele considerațiuni:

1. În situațiunea actuală, industria noastră națională, în special cea militară, este puțin dezvoltată, însă, făcând eforturile necesare, (metodic concepute, sistematic și cu perseverență aplicate întru efectuarea lor practică) se va putea dezvolta, astfel ca să ne procure cele necesare apărării naționale.

2. Deocamdată însă, și până când vom obține rezultatele de mai sus, cari cer timp, să ne procurăm din străinătate, cantități cât mai mari de armament și material tehnic, trecând și peste inconvenientul,

că cu timpul unele din aceste materiale, față de progresele neîncetate ale științei aplicate, s'ar învechi. *Un stat cu mare capacitate industrială își poate permite să întreprindă fabricațiunea intensivă a materialului celui mai perfecționat de război, înaintea sau în momentul declarării războiului, utilizând în prima parte a acestuia, materialul ce-l va avea din timp de pace. Noi nu putem conta pe acesta încă mult timp, până când industria noastră militară se va desvolta în proporțiunile necesare și apoi nu trebuie să perdem din vedere, după cum am spus și mai înainte, că în cazul unei conflagrațiuni generale, accesul cu apusul european, de unde ne-am putea procura cele necesare, ne-ar putea fi împedecat (când și aliatele noastre, Jugoslavia și Ceho-Slovacia ar fi atacate de Italia și Germania).*

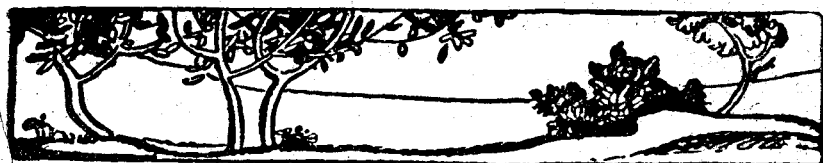
3. În fine, tot în această ordine de idei, se impune, ca să păstrăm cu îndărălnicie tot materialul de războiu, de ori ce categorie, ce-l avem azi în depozitele noastre, ori cât de vechiu ar fi el, căci ne poate folosi la nevoie, și din contră să căutăm a-l repara și pune în măsură, de a-l utiliza. Spun aceasta, căci s'a emis părerea, în ultimul de timp, de a vinde anumite categorii de materiale de război.

În fine, ultimele resurse materiale și cele mai importante pentru pregătirea apărării noastre naționale sunt de sigur *resursele financiare.*

Situația noastră, din acest punct de vedere este foarte precară. Într'un articol viitor voi arăta, că totuși, *greutățile ce ne stau în cale nu sunt insurmontabile și că problema apărării noastre naționale și din acest punct de vedere se poate rezolvi.*

BCU Cluj / Central University Library GENERAL RĂȘCANU

Creația românească

Ne aducem aminte de optimismul cu care am intrat în România Mare, noi, ramura ardelenescă a românismului. Nu vom afirma, că acest optimism al nostru a fost mai mare decât al românilor din celelalte provincii, și din vechiul Regat. Dar noi vorbim de elanul de dincoace de Carpați, pentru că cunoaștem mai bine oamenii și împrejurările de aici.

Un element principal al optimismului nostru, între altele poate mai însemnate, îl constituia *credința și convingerea în puterea și stăruința la muncă* a elementului ardelenesc, care nu avusese prilejul, înainte de unire, decât sporadic să dovedească ce poate dacă e pus la muncă constructivă în cadrul vieții de stat.

Nu mai încapă nici-o îndoială, că această credință și convingere era sinceră și îndeajuns de întemeiată, luând în considerare ceea ce ne-a dat hărnicia, pricepera și munca românească în Ardeal și Banat în ultima jumătate de veac, în gospodăria noastră individuală sau colectivă, în afară de cadrele organismului statului străin. Tot atât de sigur este, că elementul ardelean era bine intenționat, că era chiar însuflețit pentru a-și da contribuția lui de muncă în cadrele statului român. Dovada o avem în elanul ce a prezidat la trecerea organizației de stat de dincoace de Carpați pe umerii elementului românesc ardelean. Nime nu a stat atunci în cumpănă, nime n'a preocupat intru părăsirea unei cariere și sărirea în ajutorul organizației de stat. La cine s'a făcut apel a răspuns, fără excepție, pentru mulți cu însemnate pagube materiale. A fost un an-doi, după unire, când se părea că un suflu de eroism ne va ajuta să organizăm cât mai repede țara, pentru a putea porni cu pași siguri pe drumul consolidării.

* * *

Sentimentul general de atunci indica drumul spre *creația și fapta* românească, singurul în puțință să ne ducă la o grabnică consolidare și la o muncă rodnică.

Motivul care au intervenit după un an-doi să demoralizeze

această însuflețire pentru creația și munca românească sunt prea cunoscute, și numai este nevoie să stăruim asupra lor aici. Vom spune numai că ele erau de două categorii. Lipsa de stabilitate a regimurilor politice cu lipsa stabilității, cu continuele schimbări în toate ramurile organizației de stat, pe de o parte, iar pe de altă parte topirea primului elan din cauza acestor schimbări în numele politicianismului, din cauza greutăților tot mai mari de existență, și din potolirea focului ce nu se adevăra a porni dintr'un izvor prea mare, care să ne poată da, pe timp îndelungat, eroismul vieții.

Realitatea, de opt ani de zile încoace, o cunoaștem prea bine: creația și munca românească nu a putut să ne salte de sub greutățile economico-financiare tot mai mari; nu au progresat și nu s'au perfecționat, și am ajuns, în îndeplinirea datoriei la un fel de șablon amortit, de amândouă laturile Carpaților.

În unsprezece ani dela unire n'am reușit să umplem țara cu muncă și creație românească, și datorită acestui fapt ne-a cuprins pe toți o lăncezeală primejdioasă, o nepăsare de felul cum funcționează organismul de stat, și la un pesimism destul de greu. Tot mai mult, an după an, ne-am pus nădejdea și am așteptat salvarea, dela schimbarea guvernelor, și tot mai mult ne-am înstrăinat de convingerea că numai creația prin muncă a fiecăruia poate să aducă schimbarea dorită.

Împrejurările în cari am ajuns ne dovedesc însă că este o absolută nevoie să revenim la *elanul cel dintâi* în slujba statului nostru, să dăm azi, dacă nu am dat până acum creația românească, atât de legitim așteptată de noi toți.

* * *

Să nu ne sperie cuvântul! Nu înțelegem sub creație numai fapte pe cari ni le pot da singur cei inspirați, cei înzestrați cu putere creatoare. Orice realizare prin muncă, pricepere, sânguință și cruzare, — însuflețite de sentimentul ajutorii Patriei, este o creație românească.

Astfel până azi, trebuia să avem toate tipurile, toate categoriile de muncitori *români*, care ne-au dat *realizarea tipică românească* în slujba, în situația, în locul ce l-au ocupat în cadrele vieții de stat sau publice.

Până azi trebuia să avem tipul, răsarit în deplină libertate națională, a consiliului comunal sătesc, al primarului român dela sat, al dascălului școlii primare de stat. Tot asemenea la orașe eram datori să realizăm până acum tipul funcționarului public român, dela sergentul de stradă până la primar, consiliu orășenesc, judecătorie, tribunal, curte; tipul elevului și al studentului român educat și instruit în deplină libertate națională; tipul profesorului secundar și universitar.

Și, iarăși așa, în toate funcțiile publice, cu înaltă răspundere, tipul adevăratului slujbaş român, personalul subaltern, până la parlamentar și ministru.

Vreme îndelungată, înainte de a ajunge în unitatea națională, ne gândeam cu însuflețire ce am putea lucra și realiza noi, în cadrele unui stat național. Ne credeam superior înzestrați funcționarilor străini, și întemeiați pe această zestre, eram animați de cel mai sănătos optimism.

După unire și în vechiul Regat și în Ardeal am început să lăudăm pe slujbașul de alt neam, din alte țări; am dorit să avem și noi tipul funcționarului englez sau german, activam după aceste noi apariții, unii regretau pe vechii slujbași străini.

Dar rar ne-a trecut prin gând că noi avem toate posibilitățile dale să creiăm tipul funcționarului, și peste tot, a reprezentatului ori-cărei munci naționale, din toate straturile sociale, aici la noi, din noi înșine, dintre ai noștri.

Într'adevăr porțile ni s'au deschis larg pentru toate categoriile de muncă și producție; drumul realizărilor ne era fără piedeci pus de străini.

Pe de altă parte, nu numai credeam și ne lăudam, cu virtuțile specifice spiritului național român, ci aceste virtuți și există, înainte ca și azi, sunt o realitate.

Pentru ce nu am făcut apel la ele până azi? Pentru ce nu am trecut pe calea înfăptuirilor fizice românești? Ce ne-a împiedecat, ca azi la unsprezece ani dela unire, când vine un străin să ne vadă, țara și oamenii, nu-i putem arăta noua creație românească? Să-i putem arăta, cu mândrie și să-i spunem: Poftim: acesta e tipul primarului român, al studentului, al profesorului, al deputatului, al ministrului?

Dacă avem în adevăr calități sufletești superioare, dacă suntem bine înzestrați din naștere, avem o datorie capitală ca această zestre să nu o mai ținem în umbră, să nu o mai lăsăm nefolosită, ci să o schimbăm în valori vii care să circule și să creieze.

Dar nici nu putem ajunge, fără de cultul muncii, despre care am vorbit într'un articol trecut, — fără convingerea că suntem personal obligați — etic și național — să realizăm fiecare în locul unde suntem puși, și mai ales fără revenire la primul elan, la întâia însuflețire, din anii de după unire.

Toate greutățile ce le întâmpinăm în împrejurările de azi, nu ne pot opri de a ne face complet datoria, în locul în care suntem puși. Iubirea de patrie și de neam trebuie să fie eternul motor al muncii și al însuflețirii, de câteori ne-o simțim în scădere. Inarmați cu această iubire vom putea înfrunta piedecile ce ni se pun și ne descurajază, știind că aceste sunt trecătoare, iar noi ne dăm creația noastră prin muncă pentru bunuri netrecătoare.

I. AGĂRBICEANU

Consecințele funeste ale reformei administrative

II.

Dacă aruncăm numai o privire fugară asupra dezvoltării politice a statelor occidentale, vom observa numai decât năzuința de a se crea în primul rând *unitatea de stat* pe un anume teritoriu bine delimitat. După această unitate de stat este fapt împlinit, evoluția istorică înregistrează a doua fază a dezvoltării politice: *desăvârșirea închiegării naționale*. În această a doua fază a dezvoltării politice joacă rol important *sistemul reprezentativ și descentralizarea administrativă combinată cu autonomia locală*.

Care este situația din acest punct de vedere la noi în statul nostru? Poporul român a dobândit adevărata sa unitate de stat abia acum cu terminarea războiului mondial. România de ieri era prea slabă pentru ca să poată afirma interesele de existență politică ale neamului român întreg și politicește privit lucrul, vechiul Regat nu era o formațiune politică suverană *isprăvită*, pentru că nu și ajunsese creșterea deplină, ceea ce s'a împlinit prin alipirea provinciilor surori. *Existența politică a poporului român avea o condiție sine qua non: închiegarea tuturor românilor într'un singur stat*. Ajunși aci, datorită guvernanților noștri este să organizeze poporul român pe baza *unității de stat*, care este, ca pentru fiecare popor așa și pentru noi, *condiția esențială* a existenței politice și a propășirii naționale.

Și cum să se facă această organizare unitară de stat? După ce ne găsim toți împreună, alcătuind pe un teritoriu bine delimitat, sub aceeași putere de stat, o unitate politică suverană, cum să facem, ca toate forțele etice, intelectuale, sociale și economice ale poporului român să și găsiască dezvoltarea lor *integrală*, pentru ca neamul român să se poată afirma ca o individualitate cu drept de existență în societatea popoarelor civilizate? Dela cine să cerem sfat și lămuriri? E nevoie să trimitem deputați și senatori în străinătate, să studieze această chestiune, ca apoi să ne prezinte proiectele de legi, ca cel cu pricina, al „administrației locale”? Noi credem că istoria politică a popoarelor

civilizate ne dă lamuriri satisfăcătoare, pentru că să ne putem destula de bine orienta pe tărâmul înfruptării organizării unitare de stat. Este ușor de înțeles, că învățămintele, pe care ni le dă istoria politică și instituțiile de stat, numai în acel caz ne pot fi de folos, dacă ne cunoaștem noi pe noi, aici acasă, pentru că toate instituțiile politice de import numai ne vor încurca, dacă nu suntem în măsură cu toate calitățile bune-rele ale noastre, și dacă nu suntem conștienți de toate aspirațiunile noastre de progres.

Bine înțeles, istoria politică ne dă lamuriri, sfaturi, învățăminte, dar nu ne furnizează legi de organizare politică, de-o potrivă bune pentru toate popoarele și în această ordine de idei să vedem, care sunt învățămintele pe care ni le dă istoria politică a popoarelor mari civilizate.

Dacă ne facem întrebarea, cum s-a îndeplinit închiegarea națională, politică a poporului englez, dobândind și odată unitatea de stat, răspunsul ni-l dă istoria acestui popor, pe fiecare pagină a lui *Self-gouvernement*-ul, autonomia națională, dreptul de a-și sau guverna pe sine, — în chestiunile de interes local *self-gouvernement*-ul local, autonomia locală, și în chestiuni de interes general *self-gouvernement*-ul național este instituția politică, care a contribuit la înțărirea și progresul uimitor al poporului englez. Pe dreptul de a-și guverna pe sine prin parlament și departamente se bazează puterea grandioasă a poporului englez. Un fapt izbitor este în istoria politică a poporului englez: lipsa integrală a centralismului administrativ, precum și înlăturarea drepturilor politice în mod neptat asupra tuturor categoriilor sociale.

Francezii își trăesc erata lor de stat în primul rând prin sistemul centralizațiunii administrative și prin omnipotenta administrație birocratică de stat. Instituțiile de „*self-gouvernement*” — parlamentul, departamentele și comunele, în ce privește guvernarea de sine, au un rol de organe auxiliare pe lângă organele și autoritățile administrației de stat.

Iată, cum englezii cu „*self-gouvernement*”-ul în francezii cu administrația birocratică de stat, cu sistemul opus de guvernare se găsesc neconținut în fruntea popoarelor civilizate. La englezi parlamentul și autonomia locală, la francezi administrația de stat constituie pivoții puternici ai prosperității naționale. America de Nord a împrumutat sistemul englez de guvernare, iar poporul italian și german pe lângă administrația birocrată de stat dă teren vast pentru afirmare în viața administrativă comunelor, județelor, provinciilor.

La englezi sistemul autonomic, la francezi sistemul administrației birocrate de stat, iar la germani și italieni sistemul combinat al autonomiei și administrației birocrate de stat, iată icoana fidelă a felului, cum popoarele civilizate înțeleg să îndeplinească închiegarea într'un singur tot politic și etic.

Care este calea, pe care trebuie să apucăm noi? Bazați pe maturitatea politică a unei părți, mai mică sau mai mare, a cetățenilor, să imităm sistemul de guvernare de sine a poporului englez

sau să ne punem de partea francezilor creând față de puterile centrifugale „periferice“, o putere de stat omnipotentă, cu plenitudine de a diriguia nava statului român spre limanul dorit al prosperității culturale și economice?

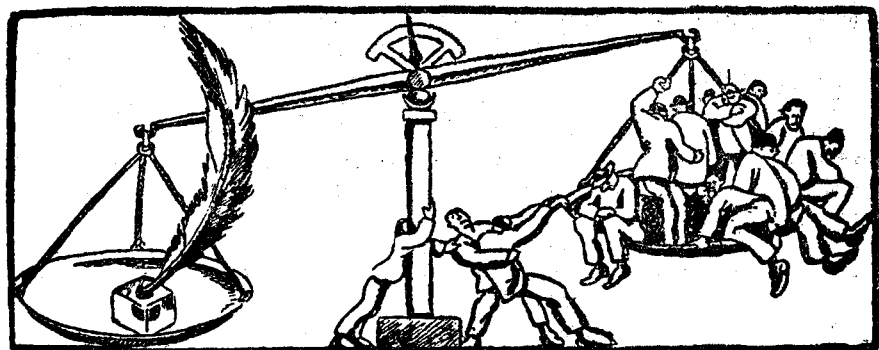
Este absolut neîndoios, că poporul român, are nevoie de sprijinul unei administrații de stat, în faza actuală a dezvoltării sale politice, culturale, sociale și economice. Puterea de stat unitară trebuie să fie la îndemâna unui organism administrativ, care să țină împreună și să lege într'un mănunchiu toate forțele vii ale națiunii române, să le directiveze, să le instrueze, să le scoată la iveală, să le dea posibilitate de afirmare, de inițiativă, în măsura în care se învârtesc, să înfălesc. Nu ne putem gândi la întronarea sistemului guvernării de sine, pentrucă poporul român n'are maturitatea politică, de care este condiționat acest sistem. Poporul român trebuie să aibă ca un puternic pivot al dezvoltării sale o administrație de stat, pe lângă care administrația locală are un rol auxiliar. Administrația de stat reprezintă putere unitară de stat, a cărei reprezentanți: ministrul, prefectul, prețorul și notarul sunt îndrumătorii instituțiilor de „selfgovernment“ ale națiunii române.

Poporul român închiegat într'un stat, în interesul propășirii sale, trebuie să-și păstreze intactă unitatea de stat. Închiegat din mai multe provincii, statul român trebuie să-și afirme prin o administrație puternică în primul rând unitatea lui, instituțiile de autonomie locală putând veni în considerare numai în al doilea rând, având a garanta o mai bună administrație a intereselor locale, dar și o pregătire a cetățenilor pentru viața publică.

Iată din ce punct de vedere trebuie să știm noi aprecia dezastrele care-l constituie pentru unitatea de stat și pentru administrația țării: *directoratele ministeriale locale*. Zece ani de-arândul ne-am năzuit, ca din provinciile alipite și vechiul Regat să înjghebăm un stat unitar atât din punct de vedere geografic, cât și din punct de vedere politic-administrativ, pentruca, împlinindu-se anul al zecelea, dl Iuliu Maniu să împartă din nou statul unitar pe provincii cu guvernatori, cu guverne și diete. Suntem iar pe vremea consiliului dirigent. În interesul de supremă importanță al existenței politice a poporului român trebuie să se reconstituie unitatea de stat.

IOSIF IACOB

Regiile publice comerciale

Legea pentru comercializarea întreprinderilor și avuțiilor publice obligă consiliul superior al comercializărilor, prin art. 7, aliniatul 2, să prezinte o dare de seamă anuală despre mersul concesiunilor și al regiilor. Grație acestui obligământ am avut posibilitatea de a lua cunoștință de efectele legilor mai sus pomenite și ne vom sili să arătăm, în lumina cifrelor și a datelor oficiale, întrucât legile au răspuns scopului urmărit de legiuitor și întrucât ele prezintă pentru interesul general un progres față de legiuirile anterioare, care se afirma că împiedică venirea capitalului străin în țară.

Înainte de intra în analiza propriu zisă a subiectului, să-mi fie îngăduit a face câteva observațiuni de ordin general: darea de seamă este, pentru unele detalii de o minimală importanță, de o minuțiozitate excesivă, pe când unele chestiuni de o capitală importanță sunt trecute sub tăcere. Spre pildă, la C. F. R. nu găsim nicăeri valoarea activului, adică un inventar; în schimb, se arată cu un lux inutil de amănunte procentul cărbunelui întrebuințat: cât la sută este extras din Valea Jiului și cât lignit lemnos din alte părți, sau ni se dă diagrama numărului de klm. a linilor căilor ferate pe 10.000 locuitori în diferite țări în anul 1927. Unele din întreprinderi, cum sunt C. F. R., P. T. T., conductele de petrol, P. A. R. I. D. porturi și căi de comunicație pe apă, cari sunt prin urmare între cele mai importante întreprinderi de stat și au a satisface nu numai interese de ordin particular ci marile interese de stat, nu ne arată cine le conduc, din cine se compun membrii consiliului de administrație, comitetul de direcție, ca să

știm ce garații de capacitate și de moralitate prezintă, pe când la Sonametan, I. A. R., Soc. Regna, Uzinele metalurgice din Copșa Mică și Cugir, Govora-Călimănești, Radio-difuziune etc., consiliul este în întregime arătat. Și nu este o simplă curiozitate aflarea și cunoașterea acelor, pe umerii cărora apasă o așa de grea răspundere, cât nevoia de a ști, *dacă și în ce măsură sunt în stare să apere drepturile instituțiilor publice mai sus amintite, ale căror averi au fost comercializate.*

Prin actuala lege, orice bun, ori cui ar aparține, fie statului, fie județului, fie comunelor, poate din oficiu *chiar contra voinței instituției* să fie comercializat. Motivul îl dă legea: „*mobilizarea și punerea în valoare a tuturilor bunurilor publice ori cui ar aparține ele, pentruca aceste averi să nu rămână improductive.*” Va să zică se urmărește o creștere de venituri de care țara are nevoie. Apoi dacă suntem în fața acestei fatale și inexorabile necesități, ar trebui să știm dacă cu personalul ce se pune în fruntea acestor vaste întreprinderi vom putea spera să atingem scopul urmărit, fiindcă dacă nu avem dela început garanția elementului superior de conducere, este mai mult ca sigur că și rezultatul nu va putea fi atins. Legiuirile cu intențiile cele mai bune pot duce la rezultate dezaastroase, dacă nu sunt aplicate cu pricepere și bună credință, iar guvernul actual cunoaște din experiența făcută cu legea concordatului preventiv, ce deosebire fundamentală este între o intenție bună și o realizare cu rezultate multumitoare.

În momentul când darea de seamă asupra mersului concesiunilor și regiilor apărea, *17 asemenea întreprinderi erau în plină activitate.* De atunci, consiliul superior al administrării întreprinderilor și avuțiilor publice de sub prezidenția d-lui Gr. Antipa a mai avut a se ocupa de *alte 35 de cereri de comercializare din partea diferitelor autorități și instituțiuni, cari au bunuri sau drepturi de pus în exploatare pe baza comerciale.* Probabil, că foarte curând ne va fi dat să citim sau să auzim, că se vor pune în forme comerciale și bisericile, fiind că în forma ritului actual ele sunt improductive, și au rămas aproape singurele bunuri necomercializate. Nu pot trece așa de ușor peste acest *inspăimântător tempo de comercializare.* 35 și cu 17, în total 52 de regii mixte simple sau autonome, cari reprezintă *cât?* Avuția aproape totală a țării, eșită din administrarea statului în mai puțin de un an de guvernare național-tărănistă și dată în administrarea *cui?*

În aceeaș dare de seamă, președintele în raportul său, la pagina 4 spune: „*Consiliul a pornit chiar dela început o activitate sistematică organizatoare și stimulative. După ce și-a alcătuit un regulament și a organizat mai întâi serviciile și oficiul său de studii, el a pășit la alcătuirea unui inventar a tuturilor bunurilor publice din țară, (unde este inventarul C. F. R.?) și la stimularea autorităților și instituțiilor ce le dețin pentru a organiza exploatarea pe baze comerciale conform legii.*”

Ce înseamnă „*stimularea autorităților cari dețin aceste bunuri*”

înțelege fiecare, dar să comercializezi în interval de mai puțin un an, înainte de a avea regulamente, înainte de a avea un inventar, 52 de instituțiuni publice, a căror valoare întrece câteva zeci de miliarde lei, aceasta constituie desigur un *însământător record de inconștientă, o lichidare a avuției naționale, un mezat general.*

Regiile sunt de două feluri: regii publice comerciale și societăți mixte (cointeresate). Deocamdată vom intra în analiza celor dintâi. *căile ferate.* Rețeaua actuală a căilor noastre ferate este de 11086 kilometri. Din darea de seamă aflăm, că o sensibilă ameliorare a liniilor s'a executat în ultimii cinci ani, iar până la 1 Noembrie 1929 s'au angajat lucrări din împrumutul extern în sumă de 1.462.910.000 lei pentru refaceri și dublări de linii. Deasemenea, repararea și consolidarea podurilor va costa 300.000.000 lei. Nu se arată cât au costat până acum, nici refacerea liniilor, nici a podurilor metalice. De ce această omisiune? Sau nu-i cu puțință de găsit cifrele exacte? Proiectul de reorganizare administrativă arată creațiuni de noi direcțiuni ca: direcția financiară, administrativă, direcția exploatarei, lucrărilor și întreținerea căii. Nu putem arăta cu cât va crește în acest mod personalul superior administrativ, fiindcă nu ni se dau date și nici un amănunt.

Materialul rulant se compune din vagoane de călători și marfă și din parcul de locomotive. În ceea ce privește numărul vagoanelor, el este aproape acelaș ca și 1927, cu o foarte ușoară creștere pentru cele de călători, locomotivele însă sunt în scădere, fiindcă de unde în anul 1926 erau 2249 locomotive în serviciu, în 1928 nu mai sunt decât 1945. Transporturile sunt în continuă scădere atât la trenurile de marfă cât și la cele personale. Rezultatele financiare sunt următoarele: În 1925 venituri 8.211 milioane, cheltueli 8.510 milioane, deficit 298 milioane. În 1926, venituri 11.199 milioane, cheltueli 11.214 milioane, deficit 15 milioane. (În realitate însă, în acest an rezultatul a fost un fond activ de 156 milioane, fiindcă prevederile bugetare însciau la venituri 11.043 milioane și s'au incasat 11.119 milioane). În 1927, venituri 11.725 milioane, cheltueli 13.938 milioane, deficit 2.213 milioane, iar în 1928, venituri 11.366 milioane, cheltueli 13.192 milioane, deficit 1.826 milioane. Pentru anul 1929 darea de seamă, care este așa de darnică în detalii fără importanță, ne lămurește în modul următor asupra rezultatelor financiare a primei gestiuni de sub imperiul legii comercializărilor: „*Acest an — 1929 — se va termina din nou pentru C. F. R. cu un deficit destul de însemnat.*”

Bună gospodărie, admirabile rezultate! La sfârșitul unui exercițiu bugetar, singurul amănunt pe care îl poate da o dare de seamă oficială este: „*Se va termina anul cu un deficit destul de însemnat.*” Ce înseamnă această nebulosă expresiune? Am fi preferat măcar arătări în felul celor făcute de statisticele lunare ale ministerului de finanțe, pentru a ne putea orienta cu oarecare aproximație asupra

pagubelor ce încearcă această instituțiune, de cât această formulă neuzitată în nici o întreprindere comercială. Dacă am creat regii autonome cu caracter comercial, să rămânem în cadrul formelor uzuale ale acestor instituțiuni, ori cât ar fi de dureroase rezultatele, pe care nu avem dreptul să le ascundem țarei, mai ales când știm, că toate aceste deficite, ori din ce cauze ar proveni ele, în ultimă analiză tot noi contribuabilii vom fi siliți a le acoperi, fie din actualele biruri, fie din altele noi, ce în mod fatal se vor mai pune.

În rezumat, darea de seamă în ceea ce privește regia autonomă a C. F. R. are caracterul unui raport istoric-statistic comparativ. Aspru în arătarea greșelilor trecutului, cu un caracter polemic în analiza deficitelor dintre 1925—1928, *nesincer și ipocrit pentru anul 1929*. Ceea ce ar fi putut interesa se trece sub tăcere, pentru a se înlătura puțința unei comparații între vechiul sistem al administrațiunii de stat față de noile concepțiuni introduse prin noua formă a regiei comerciale autonome. Să judece ori cine sinceritatea unei asemenea lucrări, când dela primul pas întâlnim sau afirmațiuni neadevărate, sau ne lovim la tot locul de ascunzișuri, cari probabil tăinuiesc lucruri cel puțin desagreabile, dacă nu dureroase pentru țară.

Să trecem la regia autonomă a poștei, telegrafelor și telefoanelor.

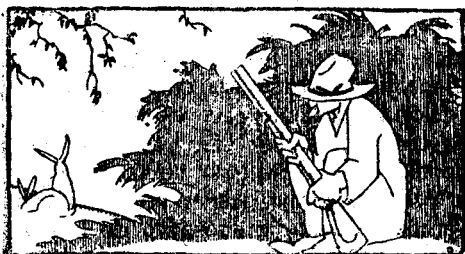
Idea de a da poștei o administrație cu caracter comercial o întâlnim pentru prima dată în legea din anul 1926, modificată în 1927 păstrându-se caracterul de autonomie în cadrul instituțiunii de stat. Deși art. 79—91, cari se referă la structura bugetului îi asigura o autonomie completă bugetară, totuși s'a impus ca în bugetul său de cheltueli să treacă 250 milioane lei pentru a se vărsa tezaurului statului. Legea în vigoare actualmente este din 20 Iulie 1929, publicată în Monitorul Oficial din 3 August 1929, prin urmare mult prea recentă ca să o putem judeca prin comparație. Inovații găsim în introducerea în bugetul pe anul 1930 a două capitole distincte: *cheltueli curente de exploatare și cheltueli de investiție*, iar ca principiu de comercializare se afirmă, că în curând se va crea *un fond de reînnoire, un fond de rulment și participațiunea la beneficii a funcționarilor*. Rămân complet nedumerit de modificările ce se anunță că se vor face serviciului de viramente și cekuri, cari chiar după expresiunea proprie din darea de seamă, a suferit „*unele modificări chiar înainte de punerea în aplicare*“. Cum este posibil să modifici unele dispoziții dintr'o lege pe care nici nu ai aplicat-o, ca să vezi ce rezultate dă? Mai e de observat ridicolul sumelor date sub formă de ajutoare pentru boli în anul 1928. La un total de 26229 de funcționari, poșta a acordat 156 900 lei în anul 1928 ca ajutor de boală. La această instituțiune există în darea de seamă *capitolul inventar* compus din: terenuri, clădiri, instalații, vehicule, animale, etc. având o valoare totală de 1.872.831.500 lei. Când este însă vorba de rentabilitatea întreprinderii, citim cu surprindere următoarele: „*Rentabilitatea întreprinderii se va putea cunoaște numai în anul 1930 deoarece până în prezent nu s'a cunoscut nici valoarea investițiunilor (capitalul)*. Această lucrare se face abia acum“. Suntem în drept să ne întrebăm pentruce

la capitalul *inventar* din aceeaș dare de seamă se afirmă că inventarul, deci capitalul, reprezintă 1.872.831.500 lei, iar când e vorba mai departe de rentabilitate, ni se afirmă că lucrarea inventariului, a capitalului, se face abia acum. Care este adevărul? Să îl spunem noi. În urma creării regiilor autonome a P. T. T. aceasta având la-
fitudinea de a contracta împrumuturi pe cont propriu, trebuiesc găsite
dificultăți financiare, altminteri împrumuturile nu se pot justifica. Abia
după încheierea acestora vom afla și noi care este valoarea inven-
tariului.

Din cele arătate mai sus rezultă, cred, neîndoios pentru orice
minte limpede, că regiile publice comerciale s'au constituit fără studii
prealabile, care să garanteze apărarea avușiei nașionale, și că în ase-
menea condițiuni ori-care ar fi fost intenșionile legiuitorului, nu ne
putem aștepta decât la rezultate dezaștroase. Singura preocupare, care
se arată și ne apare limpede ca o obsesiune durereasă, este *graba*
înspăimântătoare de a scoate de sub administrașiunea statului toate
avușile țarei și a le trece în forma regiilor publice, care în asemenea
condișuni apar mai mult ca o lichidare a avușiei nașionale decât ca
o gospodărie înșeleaptă.

TH. DELEANU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Congresul sârbilor dela 1790

Cele mai multe congrese (sabor) ținute de reprezentanții sârbilor în veacul următor marelui colonizării a lui Cernojevici (1670): la Buda (1691), Kruședol (1707, 1710), Carlovăț (1713, 1726, 1735), Beograd (1730, 1731, 1732) și numeroase altele ținute la Sremski Karlovți, — sunt de ordin administrativ sau electiv. În tot acest timp numai două congrese au avut caracter politic și anume: cel din 1691 și 1790.¹ Aceste două din urmă, în afară de caracterul lor politic, interesează și prin faptul, că ele tind la lărgirea programului politic al sârbilor: cel dintâi din inițiativă sârbească, iar cel de al doilea la sugestia Vienei.

Am arătat că, în această epocă, și chiar mai târziu, obiectivul principal al luptei politice sârbești era cunoașterea și aplicarea sinceră și reală a privilegiilor leopoldiene, ceea ce, după o sută de ani, se și întâmplă. Cu alte cuvinte, sârbii stau constant pe baza drepturilor din diploma imperială din 21 August 1690, pe care am reprodus-o și în care nu se vorbește nimic despre vreo altă căpetenie sârbească în afară de patriarh, de drepturile acestuia, de libertatea cultului ortodox și autonomia lui interioară.

La congresul din 1691 ținut la Buda, sârbii își aduc aminte de manifestul din 6 Aprilie 1690 a lui Leopold I., care promitea *tuturor popoarelor*, — nu numai sârbilor! — și *tuturor provinciilor* din: Albania, Serbia, Moesia, Bulgaria, Silistria, Iliria, Macedonia, Rascia și altele dependente de regatul ungar, precum și *tuturor popoarelor* aflate sub jugul turcesc, — dreptul de a-și alege câte un voevod,² — și îl alege ca atare pe Gheorghe Brancovici, — cerând

¹ Dușan Popovici, op. cit. p. p. 17—18.

² Iovan Radonici, op. cit. p. p. 203—4.

insistent eliberarea lui din închisoare, — iar ca vicevoevod pe Ioan Monasterli.¹ Hotărârea aceasta n'a fost însă ratificată de Curtea imperială, astfel că ea a rămas un simplu deziderat.

Pretenții de ordin teritorial, până la 1790, sârbii nu au ridicat. Dealtfel, un asemenea drept nici nu li s'a promis. Pornind de pe meleagurile străbune robite de turci, sârbii visau un pământ pe care să-l muncească și să-l stăpânească din punct de vedere agricol, iar nu național. Pe acea vreme, popoarele se diferențiau după religie; conștiință națională nici nu exista. Nici autorii sârbi nu prea afirmă așa ceva. Dl Dușan Popovici scrie, foarte vag, următoarele: „După căderea statului sârbesc, sârbii s'au mutat în mase mari în Ungaria, dar ideea de independență n'a dispărut cu totul niciodată.² Și mai clar se vede aceasta din tratativele lui Isaia Diacovici duse cu reprezentanții Curții imperiale, în vederea redactării privilegiilor din 21 August 1690, care evita să precizeze odată pentru totdeauna granițele unui teritoriu național ce urma să fie supus jurisdicției patriarhului, ca șef al sârbilor“. Sârbii cereau prin Isaia Diacovici o jurisdicție asupra poporului lor *oriunde s'ar găsi sârbii în viitor*.³

Chestiunea unui teritoriu național sârbesc s'a pus mai întâi în congresul dela 1790 ținut la Timișoara și pe care, dl Dușan Popovici ni-l descrie în felul următor.⁴

Reformele împăratului Iosif II. (1780—1790) au produs în cuprinsul Ungariei o profundă amărăciune, și față de ele ungerii au început să reacționeze foarte energic. Tensiunea și-a ajuns punctul culminant în momentul când ungerii au început să lupte deschis împotriva „sanctiunii pragmatice“ — în temeiul căreia împărăția Austriei erau și regi ereditari ai Ungariei — amenințând cu alegerea unui rege din dinastia Hohenzollern. În afară de revocarea reformelor lui Iosif II. ungerii mai cereau și introducerea limbii maghiare în armată.

Pentru calmarea entuziasmului ostil al ungerilor, Viena își pune din nou în practică lozinca ei de totdeauna — *divide et impera* — și convoacă saborul sârbesc la Timișoara, la deschiderea căruia comisarul imperial invită pe sârbi să-și exprime toate doleanțele, promițând să le supuie Curții imperiale întocmai („ganz unverfälscht“).

Congresul acesta se deschide la 1 Septembrie 1790, compus fiind din 100 delegați, din cari câte 25 delegați are: clerul, marii proprietari (spahii), miliția, precum și cetățenii de rând. În afară de sârbi au mai fost admiși episcopul Ardealului și Bucovinei, cu dreptul de a colabora la alegerea mitropolitului, dar nu i-a fost îngăduită participarea mitropolitului din Belgrad dimpreună cu câțiva delegați din Serbia, precum nici generalilor sârbi și ofițerilor din Graniță. Saborul acesta a fost unul politic, dar a soluționat și chestiuni școlare și bisericești. În acest congres s'a ales mitropolit Ștefan Srațimirovici.

¹ Dușan Popovici, op. cit. p. 18.

² ibidem p. 16.

³ Iovan Radonici, op. cit. p. 172.

⁴ op. cit. p. p. 18, 22.

Debatările congresului acesta au durat până la 7 Septembrie, când se înaintează comisarului imperial petiția în care se cere:

1. Să se recunoască legalmente libertatea confesiunii ortodoxe;
2. Miliția sârbească să rămâie sub jurisdicția „Consiliului de războiu” din Viena. În cazul când Granița s’ar desființa — pentruca grănicerii să nu ajungă în rândurile iobagilor — să li se acorde, — pentru serviciile din trecut, — o „Constituție” cari să le garanteze toate libertățile și privilegiile. „La invitația comisarului, — de a-și fixa mai de aproape granițele unui „teritoriu ocupat”, congresul hotărăște să ceară ca atare Banatul, pentrucă aci nu era încă introdusă administrația comitatensă”, — adică nu fusese administrat de unguri, ci de austriaci. Criteriul la alegerea teritoriului național-sârbesc, în acest congres, nu l-au constituit deci raporturile etnice sau istorice, ci faptul că, Banatul fiind administrat de Austria, prin aceasta sârbii nădăjdiau să se bucure de privilegiile obținute cu un veac în urmă, dar pe cari rezistența administrației feudale ungare le făcea iluzorii. Dl Dușan Popovici recunoaște, dealtfel, deschis că: „In Banat, în afară de sârbi, mai erau români și nemți, și pe această vreme sârbii nu mai aveau majoritatea nici în Banat”.

Dar dl Dușan Popovici nu este singurul autor sârb care are o părere obiectivă în ce privește aspirațiunile teritoriale din trecut ale sârbilor. V. Iacșici spune următoarele:¹

„Poporul (sârbesc N. A.) niciodată nu s’a revoltat din motivul că nu i s’a dat Vojvodina promisă, ci pentru neam și lege, dar mai ales împotriva exploatării lui economice”.

„Toate aceste răscoale (Silianovici, Seghedinaț Pero) n’au în scop dobândirea Vojvodinei, ci apărarea libertăților religioase, economice și de limbă; ideia Vojvodinei a sugerat-o Viena, în mai multe rânduri, pentru ajungerea unor anumite scopuri politice: de pildă, la congresul ținut în 1790 în Timișoara, însuș comisarul Schmidtfeld i-a încurajat pe sârbi să ceară un teritoriu separat și chiar a fixat granițele aceluia”.

În acelaș sens s’a rostit un glas și în ședințele congresului dela 1790, acela a lui Sava Tekelija, care a spus următoarele:

„Domiciliul alor noștri a fost în Serbia și tot aceasta ni s’a promis și prin diplomele cu privilegii, iar nu o altă provincie. Cum să cerem, deci, să ni se dea dreptul de proprietate asupra unui teritoriu care este înglobat în Ungaria și a cărei parte integrantă este? Acum, ca și în vechime, Banatul Timișan aparține Ungariei; desfacerea lui ar fi în contradicție cu legile țării, cu diploma regală și nu este în acord nici cu privilegiile noastre. Privilegiile noastre se încheie cu următoarea clauză: „întrucât nu se împotrivesc cu legile țării”.”

Împăratul — scrie dl Dușan Popovici — primind adresa congresului și-a exprimat perfectă sa mulțumire pentru modul cum a decurs, promișând să satisfacă, spre binele poporului sârbesc, toate

¹ Huszadik Század, 1913, XXVIII. p. 513.

¹ Borovszky Samu, op. cit. p. 370—71.

cererile formulate. Răspunsul împăratului a fost primit de sârbi cu o deosebită satisfacție, iar la 3 Octombrie s'a ținut o slujbă de mulțumire și laudă în biserica din Timișoara. Până la sfârșitul lui Noembrie, biroul congresului a elaborat o amănunțită lucrare cu „zele i zahteve“ (dorințe și deziderate) și care a avut o urmare în trei direcțiuni:

a) Întâi de toate, s'a atins scopul principal urmărit de Austria, forțând pe unguri să se împace cu Viena;

b) A luat ființă la 1791 Cancelaria Aulică Ilirică (Illyrische Hofkanzlei), — menită să-i protegiuiască pe sârbi — care însă, după votarea legilor de emancipare politică a sârbilor nu peste mult s'a suprimat;

c) Înfârșit, sub amenințările acestui congres, pus la cale de iscusita manevră austriacă, după o sută de ani de dârză rezistență, Dieta ungară aduce legea 27 : 1791 și 10 : 1792, prin care recunoaște privilegiile leopoldiene, precum și celelalte drepturi arătate.

Din lungul pomelnic cu „zele i zahteve“ numai ideia teritoriului național-sârbesc (Vojvodina) rămâne în suspensie, ca o momeală sigură pentru vremuri, complicațiuni și... nedreptăți viitoare.

P. NEMOIANU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intre industrie și agricultură

Lupta e veche și extrem de uzurată între cei doi factori principali de producție: agricultură și industrie. Războiul mondial, cu nevoile lui de alimentare a oștirilor în luptă și a populației din dosul fronturilor, înclinase pentru un moment balanța importanței în favorul agriculturii. Cum au trecut mizeriile alimentării, industria *organizată*, atât în ce privește proprietarii-capitaliști, cât și în ce privește muncitorii-socialiști sau comuniști, nu ostenește să documenteze lumea cu exclusivitatea importanței ei. Serii întregi de doctrinari, statisticieni, economiști vor să justifice subjugarea agriculturii înapoiate, având tracțiunea animală, față de burghezia și superioritatea muncitorilor industriali organizați, dispunând de tracțiunea motrică, ce ar fi să însemneze: HP = cărbune și fier + capital + știință, constituie tipul noii civilizațiuni *).

Or, firesc este, că numai coordonarea celor doi factori principali de producție poate asigura echilibrul economic atât în țările industriale cât și în cele agricole. Desigur, însă, că această coordonare nu poate fi înfăptuită până când industria își poate valorifica produsele cu prețurile fixate de cerere și ofertă, în vreme-ce produsele agriculturii sunt stânjenite în valorizare de prețuri maxime și de depărtări, lipsite de mijloace de transport, în condiții similare cu industria. Astfel de considerații trebui să inspire pe cei cari îndrumă politica economică, mai ales în țările agricole, cum a rămas România și după întregirea ei. Numai astfel pusă chestiunea, putem avea la noi un punct de plecare în așezarea pe temelii lucrative a politicii noastre economice.

Examinând ce se întâmplă la noi în primul deceniu dela unire, vedem că marea perturbare a producției agricole provocată de necesara reformă agrară, a fost întârziată în procesul ei spre normalizare printr'un val nerod de naționalizare a industriilor existente și prin creări forțate de noi industrii.

Așa se preconiza atunci dela București.

Câtă brumă de capital și credit am avut, l'am imobilizat în

*) Fr. Delaisi : Les deux Europes, pag. 42. — Paris 1929.

industrii noi și vechi, plătind cu pierderi mari aproape toate experiențele de naționalizări industriale.

Concomitent, și aproape firesc, în lipsa de valută și cu fluctuațiile surprinzătoare ale cursului leului, am trecut într'o foarte grea perioadă prin criza valutară, ca să fim încă și azi în criză financiară și în provocatele crize de producție și consumațiune. În tot acest timp de zece ani, agricultura, principalul nostru izvor de susținere, a fost nu numai neglijată, dar și supusă unor măsuri inchiziționale de rechiziții, prețuri maxime și prohibițiuni de export — până ne-am pierdut toate piețele din străinătate și am compromis capacitatea de consum în interior.

Vreme de zece ani, cât a fost în opoziție, guvernul de azi al dlui Iuliu Maniu s'a încălzit la scăpărările din cremenea doctrinară socialistă a dlor C. Stere și Virgil Madgearu, până a ajuns să și precizeze credințele „avansat-democratice” în programul oficial al partidului național-tărănesc. În loc să și recunoască loial greșelile, a continuat și la guvern promisiunile, susținându-le cu un potop de legi economice și fiscale — până a înlocuit ereziile de revalorizare și naționalizare industrială cu fantasmagoria „comercializărilor” fără capital și fără pricepere.

Domnului Mihalache, în lipsă de capital și de pivot de îndrumare, doar atât i-a rămas, să salveze agricultura țării prin scrisori către plugari — admirabil scrises...

Incolo: în administrație incurie și lipsă de autoritate; în finanțe un fiscalism feroce și inoperant; în politica economică nici o credință, nici o rază de lumină, nici o linie de conduită.

Dacă actualul guvern ar avea sorți de a mai rămâne în fruntea gospodăririi statului, ar trebui să disperăm sub raportul economic și social.

Conștiința că guvernele la noi sunt numai vremelnice, de scurtă durată, îngăduie să se clădească soluții salvatoare pe puterea de producție a țării și pe forța de muncă și înțelegere a națiunii, îndrumată de realii săi conducători.

Locul puhoiului de legi noi, care prea adesea să bat în capete și aproape fiecare asigură substituirea statului factorilor economici, desvăluind o concepție etatistă până la afinități comuniste, — va trebui să fie luat de selecționarea disciplinelor economice și sociale, asigurând echilibrul economiei noastre naționale.

Experiența cu industriile forțate și deficitare impune o riguroasă alegere. Nu putem pierde energiile, capitalele și munca țării în industrii, care n'au aici la noi toate condițiile economice, ori ale căror produse, pentru care n'avem în țară materialele prime, le putem avea mai ieftine și mai bune din străinătate.

Țara ar merita toate crizele economice, dacă s'ar putea repeta minunea ca un specialist, care a fabricat în țară telefoane și sonerii cu prețul încetării de plăți a fabricii, să fie recompensat cu demnitatea de director general P. T. T., cu contract special.

Locul industriilor nejustificate economiceste și de cele mai multe ori parazitare ale statului prin buget, încurajări, tarife vamale și de transport sau chiar prin convenții comerciale, trebui să-l ia de urgență *industriile agricole*. Agricultură extensivă nu poate rezista situației de azi și de mâine. Dar o agricultură intensivă se înneacă în producția materialelor prime, dacă n'o poate industrializa. Desigur, că o serie întregă de industrii agricole, fără puțință de-a produce calitativ superior și cantitativ îndestulitor și pentru export, ar împinge țara în o nouă serie de crize. Sunt date condiții integrale pentru industrializarea câtorva produse agricole, în care am putea ajunge *hors concours* — dată fiind așezarea noastră geografică, calitatea materiilor prime și admirabilele condiții de producție, în deosebi sub raportul mânei de lucru, — încă necomunizată.

Ce privește piețele de desfacere le putem avea în Occident până la Viena, la toți vecinii care ne înconjoară și în întreg Orientul — cel puțin până unde ajungeau moși-strămoșii noștri, cari ne-au lăsat călăuze (*Wegweiser*) în trecutul societății levantine din Brașov și în toate pretențiunile Țarigradului, care însoțeau firmele pretendenților la tronul Valahiei și Moldaviei.

Socotim însă, că dl Virgil Madgearu, deși cu proaspete afinități în Orient, nu este capabil să așeze adevărata politică economică a țării românești întregite.

Alții — și noi îi vedem — trebuie să vină să ne dea o politică economică reală.

VASILE C. OSVADĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Scrisoare din provincie

Decor de iarnă

A sosit cu oarecari ocoliri și întârzieri. Dar, în sfârșit, a sosit: albă, domoală și frumoasă...

Iarna, cu întreg alaiul ei de priveliști și arătări fragile, a devenit o trebuință violentă a vieții noastre. O așteptăm, o poftim în fiecare an. Când se întâmplă să întârzieze prea mult, peste ființă ni se prelinge o ușoară neliniște, o tulburătoare nemulțumire. La orașe, și la țară, deopotrivă.

Li urmăresc nălucile prin geamuri...

De sub uriașele-i horbote albe, mai albe ca lumina, mai curate decât visurile copilăriei, pământul respiră a pace și odihnă. Fulguirea, acest joc ștregăresc al milioane de floricele albe, trezește în inimi furnicare de plăceri vesele și calde. Pe oglinda încheagată a apelor se fugărește finerețea sveltă, senină și îmbătăită de parfumul florilor de ger...

S'a schimbat ceva chiar în clopoșelele săniilor, în metalul glasurilor omenești, în ciripitul mirat al aripateilor și în vâjăitul vântului... Staturile drepte, luminări stinse, ale copacilor ne împing în suflet icoane împodobite cu izmă și busuioc uscat.

...Și de toate părțile: liniște, împăcare deplină. Glasurilor armonioase ale clopofelor, care se urcă de două ori pe zi până la marginile cerului, le răspund sunete limpezi, sunete clare, din alte lumi. Inșiși oamenii par mai buni, mai prietenoși... Cum s'a dăruit din belșug peste toate, le-a căzut în suflet și lor o minune din frumusețile albe ale iernii...

Sgomote

Ninsoarea cernută c'o dărniceie până la uitare de sine, stă încă proaspătă, prospăiată. Acoperișele caselor s'au preschimbat în colonii de ciuperci uriașe dintr'o lume de povești și de minuni. Bolșile arborilor încărcăți de atâta spumă albă și uniformă au deschis licăriri

de priveliști nemai văzute. Copacii înalți și noduroși sunt totatătea brațe sdravene de ființe ascunse în pământ, manifestând cu milioane de stegulețe albe. Melci gigantici, împietriți într'o mișcare elegantă: splendoarea dealurilor își înneacă undulările în nemărginirea gălgăitoare de alb și de tăcere. Și acuma, pe scena cu decorurile astfel aranjate, sgomotele iernii își încep preludiile...

Dintre copacii drepti se desprind trozniri seci și ciripiri curioase. Trozniri cu sgomot de rupere și spargere, cu șuet înăbușit de ape, se ridică de pe luciul de cristal al râurilor. De undeva, de după măguri, răbufnește uruitul de oțele al trenului. Huetul lui de ritmică măreție trezește ecouri suterane, clocotește slăvile și pune pe fugă automobile ușoare, cu tușiri de explozii și sguduiri de drum cu lunecus. Pe aceleași urme cu talpă de sănii ciocănesc 'văzduhul bocănituri harnice de lemn și vâjări de roți...

Vântul își descarcă muzicile în zângăniri de geamuri, în finichele de scocuri și de firme sau în fâșâituri multe de ramuri, care scutură steluțe. Zurgălăii răgușiți, clopoțelele sonore ies și intră în ansamblul orhestrei când trebuie și cum trebuie. Sub pașii omului și ai animalelor omătul scrâșnește mereu într'o sdrobire de cioburi de sticlă. Cu grije își îndeplinesc rolul și bubuiturile de armă, urmate de schelălăitul copiilor, înnebuniți de plăcere; lovături de tobe și talgere într'o fanfară maestoasă...

...Sunt aceste toate, aevea, sgomote ale iernii!? Există ele în adevăr cu sonoritățile lor particulare!? Ori toate aceste sunt numai aiurări și strigăte prin somn ale naturii, care doarme și visează înfășurată în hermelinurile-i scumpe!?

Sălbăciunea

Când am ajuns pe muchea dealului, mă izbiră cu egală putere de două părți, tablouri maestoase: pădurea ninsă, mută, cu copaci drepti și câmpul alb, nemărginit, strefăiat de șerpuirea apelor încrem-nite și de rofogoalele de fum pe deasupra satelor...

Nero a început să latre și să se tăvălească printre trunchiurile svelte, cu enorme streșini de spumă și dantelă. M'am așezat lângă un butuc care nu-și videcase încă amputarea și am rămas atent. Tăcerea era deplină. Numai erupțiunile lui Nero treziau ecouri senore, cu repetiții. Niciun sgomot, nicio mișcare de creangă, niciun fâșâit de gângănie. Omăt, copaci și hău. Sorbiam cu nesațiu frumusețile care mă înconjurau. Nero a făcut și după câteva ture rezezi, cu botul prin omăt, s'a afundat grăbit în noaptea copacilor, pentru ca să reapară lătrând cu înverșunare. Și acum, în marginea pădurii a sbughit deodată o arătare cu blana sură. S'a oprit. A răsucit sprinten, spre stânga și spre dreapta, două urechi uriașe și s'a prăbușit în mișcări de fulger pe picioarele dinainte. Totul s'a petrecut într'o clipă. Pădurea a clocotit de durduitul armei și în aerul foarte curat a rămas un miros de pucioasă. De două ori sălbăciunea a făcut niște mân-

drenii de figuri acrobatice, uimitoare, scriind pe omăt o linie de sânge. Apoi Nero mi-a adus-o vie, caldă, cu ochii mari și limpezi. Avea rana roșie, gălgâitoare...

De două părți, podoabele iernii străluciau în toată maestrea ne-schimbată. Dar în clipa aceasta nu știu ce mi-a îmbătat sufletul mai mult: necuprinsa frumusețe a priveliștilor sau răpunerea sălbătăciunii, care mă privea încă cu spaimă cu ochii mari, înlăcrimați!?

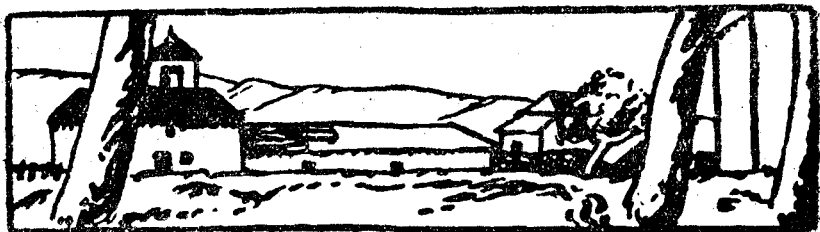
Veștile hăului

Intunecimea a căzut imensă. Câmpul, revolător de alb, i s'a dat încremenit, cu aer de singurățăți, nemărginiri și taine. Căderea fulgilor pe la ferestrele luminate, minuscule ostroave în marea de funingine, pare un joc drăgălaș de fluturi mulți și albi. Nicio mișcare, niciun sgomot, niciun glas omenesc nu se izbește de timpanul urechilor atente. Lumea s'a refugiat în jurul vetrelor cu pâlpâiri fantastice de flăcări și jar. Acolo, acum vrăjesc graiuri și icoane legendare, strecurate pe căi misterioase din hăul tăcerii de afară...

Pe masă îmi surâde lucie mașina cu minuni. O răsucire de șurub și deodată casa mi se umple de muzici, de răsete, de melodii, de voci, de clopote și de aplauzele unei mulțimi dintr'o lume ne-văzută.

Afară ninge și e întunec. Omăt și tăcere. Orașul de provincie e uscat și pustiu. Momentul suprem pentru iureșul tuturor vrăjilor în lume. Jur-împrejur pe la casele cu oameni simpli, ca într'o liturghie păgână, duhurile hăului vorbesc încet, din strălucirea de rubin a jarului. La mine în casă, ele strigă din plin piept și mi aduc veștile depărtării, spre uimirea mea și spre mai marea spaimă a bunilor vecini, cari ascultă cu mâinile la gură...

TEODOR MUREȘANU

„Trădarea“ aliaților

— Vrutea Țarul să încheie pace separată? —

În primăvara anului 1917, pe timpul refugiului nostru în Moldova, s'a spus și s'a scris cu multă insistență, că Țarul și Țarina, în ajunul revoluției se găseau pe punctul de-a încheia o pace separată cu Puterile Centrale, precizându-se chiar, că această pace urma să se facă în paguba României, care avea să fie împărțită între Rusia deoparte și Germania și aliații ei de altă parte.

Această afirmație se dădea ca absolut sigură, prefinzându-se, că dovezile „trădării“ perechii imperiale rusești față de cauza aliaților și în deosebi față de România au fost găsite în arhivele secrete ale curții și ale diferitelor ministere. În ce privește România, se prefindea chiar, că „trădarea“ fusese premeditată și că țara noastră fusese atrasă în război pentru a putea fi — în lipsa ajutorului pe care Rusia îl făgăduise — cotropită și în urmă împărțită între Rusia și complicii săi.

Cu toate că de atunci au trecut 13 ani, că arhivele secrete ale curții țariste și ale diferitelor ministere au fost atent cercetate, și că s'au și publicat diferite acte, memorii și documente, cari au elucidat chestiunea, se crede totuși încă în autenticitatea acestei legende, răspândită pe vremuri de acei cari aveau interesul să defăimeze regimul țarist. Este vorba de acei cari au răsturnat regimul și cari, pe lângă greșeli autentice, i-au pus în sarcină, pentru a-l face și mai odios, această acuzație de trădare. Se întâmplă aceasta întotdeauna, în asemenea împrejurări, creindu-se tot felul de legende, cari, deși nefundate, rămân înrădăcinate în crezul poporului.

Așa s'a întâmplat și cu legenda păcii separate pe care Țarul și Țarina intenționau s-o încheie cu Puterile Centrale. Legenda a pătruns în public și guvernării de azi ai Rusiei, ne având nici un interes s-o facă să dispară, au lăsat-o să circule în voe, astfel că opinia publică de pretutindeni o crede autentică cu atât mai mult cu cât, ca la orice legendă, există un sâmbure de adevăr, în jurul căruia imaginația fecundă a rău sau binevoitorilor a creat basmul.

În cazul de față sâmburele adevărat îl constituie încercările agenților Germaniei ca, prin Rasputin, să convingă perechea imperială despre necesitatea unei păci separate. Încercările acestea au existat; aceasta este incontestabil. Tot atât de cert este însă, că până în Martie 1917 când a abdicat Țarul, tentativele au rămas cu totul zadarnice. Mărturiile în acest sens sunt multiple, reeșind din ele complectă nevinovăție, din acest punct de vedere, a perechei imperiale, precum și dragostea pe care nu numai Țarul, dar și Țarina o purtau Rusiei și poporului rus. Țarina a fost acuzată că simpatiza cu Germania, și că din acest motiv inclina spre o pace separată. Mărturiile desmint însă și această afirmație, declarând că „cu toate regretabilele erori, purtarea Țarinei nu era inspirată decât de cele mai nobile preocupări: dragostea pentru soțul ei, dragostea pentru patria de adopțiune“. O spune aceasta ambasadorul Angliei, Sir Georges Buchanan, a cărui absolută bună credință nu poate fi pusă la îndoială.

Ast ambasador, d. M. Paléologue, reprezentantul Franței în capitala Rusiei în criticile zilei ale începutului războiului, spune despre Țarină următoarele:

— „De multe ori am auzit reproșându-se împărătesei de a fi păstrat pe tron simpatii pentru germani. Nenorocita femeie nu merită, în nici un mod, acuzația, pe care o cunoștea și care o durea. De altfel, dacă din naștere era germană după tată, educația i-a fost cu totul engleză, crescând dela vârsta de 6 ani la curtea reginei Victoria. Educația, instrucția, formațiunea intelectuală și morală au fost astfel engleze. Astăzi încă este engleză*) prin exteriorul ei. Fondul naturii sale a devenit însă rusesc.“

Sir Georges Buchanan mai scrie în cartea sa următoarele: „Dacă trebuie să recunosc că, în materie de politică internă, influența Țarinei a fost nefastă, aceasta nu mă împiedică să resping acuzația că a lucrat pentru Germania. Kerensky mi-a afirmat în persoană că nu s'a găsit cel mai mic document susceptibil să dovedească că Alexandria s'a gândit la o pace separată cu Germania. Kerensky mi-a mai spus că a avut, după revoluție, o conversație cu Țarina, în cursul căreia aceasta protestase cu indignare contra acuzațiilor de germanofilie.“

„Sunt engleză și nu germană și am fost întotdeauna credincioasă Rusiei!“ Kerensky era convins că-i spusese adevărul. După el, cu toate că făcuse, în mod inconștient, jocul Germaniei, ea nu vroise decât să mențină intactă autocrația, iar nu să lege relațiuni cu Germania.“

Cât despre Țar, același ambasador englez scrie: „Nu am avut niciodată un aliat sau prieten mai loial decât pe împăratul Nicolae. El ne-a fost credincios până la capăt“.

Aceste afirmațiuni foarte categorice a celor doi ambasadori aliați, afirmațiuni foarte prețioase, pentru că emană dela personaje în măsură să cunoască adevărul, sunt confirmate și de ultimul președinte al

*) Memoriile dlui M. Paléologue au fost scrise când Țarina era încă în viață.

Dumei, M. V. Rodzianko, care de asemenea nu poate fi bănuït de parțialitate, în nici un caz de prea multă bunăvoință față de perechea imperială, pentru că este unul dintre aceia cari au cerut și obținut abdicarea lui Nicolae.

Rodzianko scrisese în cartea *) sa la pagina 276: „De altă parte trebuie definitiv respinsă ideea de trădare din partea țarinei. Comisiunea guvernului provizoriu, sub președenția lui Muravieff, și cu concursul reprezentanților Sovietului muncitorilor și soldaților, însărcinată să studieze în mod special această chestiune după datele documentare, a respins complect această acuzație. Poate că țarina credea că pacea separată cu Germania ar fi mai avantajoasă decât continuarea războiului alături de Antantă, acest lucru însă n'a putut fi dovedit. Cu atât mai puțin se poate vorbi despre „trădarea“ lui Nicolae al II-lea. El a pierit ca martir, tocmai pentru că a rămas credincios cuvântului său.“

* * *

Toate aceste mărturii dovedesc, că acuzația formulată contra ultimului țar și celei din urmă țarine, că au vrut să-și trădeze aliații, a fost inventată. Se cuvine deci, pentru că mai persistă încă această credință și pentru că este în joc și România, să căutăm se elucidăm chestiunea, pentru a nu lăsa să apese asupra unor oameni, cari nu mai sunt, o acuzație atât de gravă. Aceasta cu atât mai mult, cu cât nu avem motive să fim prea încântați de modul cum, în decursul vremilor, s'au purtat rușii față de România. Să-i acuzăm, însă numai pe drept și să nu le aruncăm în spinare crime de care nu s'au făcut vinovați, mai ales când de aceste acuzații, care, ce e drept, n'au fost inventate de noi, s'au servit unii oameni și guvernării noastre, pentru a-și masca propriile lor păcate.

S'a putut pe atunci arunca de guvernul lui Ion I. C. Brătianu vina dezastrului nostru din prima parte a războiului asupra „trădărei“ rusești, ca și când țarul și țarina au inventat pe generalul Iliescu, ca și când, etc. etc. . . Dar să nu mai stăruim deocamdată asupra acelor păcate. Să avem însă curajul să le mărturisim că sunt ale noastre și să nu le aruncăm asupra unor morți, cari nu se mai pot apăra.

V. P. RÂMNICEANU

*) Le règne de Raspoutine. — Mémoires de M. V. Rodzianko. Payot 1927.

Propaganda dușmană în Basarabia

— Un tablou al publicațiilor străine —

Guvernarea național-tărănistă, rezultatul unui triumf vremelnic al demagogiei, se caracterizează printr'o voită slăbire a spiritului de solidaritate națională și printr'o vinovată îngăduință față de uneltirile anarhice îndreptate împotriva țării. Ori de câte ori au putut, cârmui-torii de asfăzi au sprijinit tendințele centrifuge ale periferiei în dauna consolidării autorității unitare a statului. Ori de câte ori a fost nevoie de apărarea acestei autorități amenințate, ei au lipsit dela datoria lor. Așa s'au organizat în propria lor casă, constituindu-se în blocuri parlamentare provinciale; așa au legiferat, creștând din nou trupul României de-alungul vechilor hotare dărâmate; așa au înțeles să îndrume supravegherea ordinii publice, practicând în deosebi față de primejdia acțiunii comuniste o imbecilă politică de struț.

Nu-i de mirare, deci, dacă se întetesc tot mai mult înaintea ochilor noștri manifestările agresive ale propagandei dușmane, turnând tot mai multă otravă în suflete și dând dovadă de tot mai multă îndrăzneală. Cu deosebire în provinciile alipite, unde se arată tot mai des duhurile rele ale trecutului înmormântat, unde agitația separatistă a loialilor noștri adversari a turburat armonia unirii românești și unde minoritățile etnice întârzie să se pună de acord cu noua stăpânire, domnește o atmosferă de ostilitate, de neliniște și de complot, pe care numai epidermele insensibile n'o înregistrează.

Stările de lucruri din Ardeal ne sunt cunoscute printr'un contact nemijlocit cu realitatea. Citim zilnic insultele unei bune părți din presa maghiară, am auzit șuerând gloanțele dela Lupeni și stăm înmărmuriți în fața perspectivei de a vedea toate orașele noastre trecând sub conducere minoritară. Trebuie să recunoaștem, însă, că există un ținut românesc, mântuit din robia străină, unde situația se înfățișează neasemănat mai gravă. E vorba de Basarabia.

Fierberea a început, și aici, odată cu instalarea la cârmă a partidului național-tărănist. Vreme de zece ani, până acum, partidele de ordine au canalizat toate elementele serioase de pe teritoriul Basa-

rabiei, unde regimul țarist n'a îngăduit să ia ființă o clasă conducătoare românească. În schimb, toată pleava suspectă a pescuitorilor în apă tulbure, toți agenții mișcărilor de disordine, tot ceea ce reprezintă un refuz de încadrare în viața românească s'a strâns sub steagul primitiv al d-lui C. Stere, ascunzându-și adevăratele lor gânduri în dosul firmei național-țărăniște.

Nutrind în cugetul lor planuri revoluționare, acești oameni sunt stăpânii de astăzi ai Basarabiei. Ei sunt în Cameră, ei sunt în administrație, ei sunt în poliție. Propovăduitorii rebelunii s'au însărcinat cu paza ordinii publice. Lupii s'au făcut păstori la oi! Mișcarea comunistă, alimentată neconținut de dincolo de Nistru, poartă acum mască național-țărănișă. Lozincile ei dizolvante se strecoară sub etichetă străină, ca un produs trecut peste frontieră prin contrabandă. Iar contrabandiștii ideilor roșii sunt, în Basarabia anului 1930, chiar deținătorii puterii... Un an de cărmuire național-țărănișă, cu d-l C. Stere ca patron suprem și cu d-l Pan Halippa ca reprezentant în guvern, a fost de ajuns ca Basarabia să devină provincia cea mai tulbure din cuprinsul României, pornită de-a dreptul pe povârnișul care duce la anarhie.

Toate știrile sosite din Basarabia, dela oameni cu dragoste de țară, în al căror cuvânt n'avem motive să nu credem, ne arată, că ceea ce se petrece dincolo de Prut nu se poate asemăna decât cu ultimele zile ale guvernului vorbărețului Kerenski, a cărui slăbiciune față de umețirile bolșevicilor a aruncat Rusia revoluționară sub tirania sângeroasă a dikturii roșii.

În asemenea împrejurări, se înțelege că nici nu mai poate fi vorba de obișnuita rivalitate între partidele românești. Configurația politică a Basarabiei de astăzi are cu totul alt aspect. Lupta, susținută și conștientă, se dă împotriva statului român, ale cărui interese vitale sunt lăsate, sub guvernarea național-țărănișă, fără apărare. Cetățenii pățiți din Basarabia, cari au mai văzut cum se prăbușește o țară, sunt atât de îngroziiți de cele ce se petrec, încât se pregătesc să-și părăsească locurile lor de așezare și să se refragă la adăpost în interiorul țării. Ceea ce ni se spune, de pildă, despre acțiunea comunistă dela Tighina, unde guvernul d-lui Iuliu Maniu a pus ca pârcaș pe Zipstein, despre spionajul sovietic încuibat acolo, despre întrunirile unui anume Reidenbaum, despre cuvântările în cari se face apologia regimului bolșevic, — e pur și simplu fantastic.

Dela Odessa se urmărește tot ceea ce se petrece la noi, și paralel cu transmisiunea radiofonică, prin care se răspândesc mesagiile afățătoare pe sub nasul administrației noastre bolșevizată ea însăși acțiunea de subminare a ideii naționale se duce înainte. Pentru a oferi un tablou sugestiv al situației, care ilustrează groaznică derută a conștiinței românești în această provincie, vom arăta în câteva linii precise, slujindu-ne numai de informații controlate, ravagiile morale produse în Basarabia de producțiile tiparului periodic.

* * *

Marea majoritate a publicațiilor cari apar în Basarabia sunt redactate în limbă străină, de condeie străine, într'un spirit cu desăvârșire străin de năzuințele neamului românesc. E o supraproducție nefirească de ziare zilnice și reviste săptămânale rusești, evreiești, ucrainene, etc. răspândite în zeci de mii de exemplare pe teritoriul Basarabiei, în timp ce la Chișinău abia frăesc, de azi pe mâine, două gazete săptămânale românești: „Dreptatea“, organul partidului liberal, și „Cuvânt Moldovenesc“, întemeiat de „Astra Basarabeană“ în toamna anului 1926, cu sprijinul guvernului de-atunci al partidului poporului.

Așa numita presă minoritară a Basarabiei ocrotește și propagă concepții și interese foarte variate, dar îndreptate toate, fără excepție, împotriva stăpânirii românești. În paginile ei se adăpostesc, cu aceeaș pornire dușmănoasă față de noi, opinirile monarhiștilor ruși ca și ideologia incendiară comunistă. Conducătorii și redactorii acestor gazete sunt recrutați dintre foști clienți ai închisorilor, emigranți dubioși veniți de peste Nistru, adversari hotărâți ai alipirii Basarabiei la România. Cât timp s'a exercitat o cenzură atentă asupra scrisului acestor nechemăți îndrumători ai opiniei publice basarabene, atitudinea lor a fost, în mod firesc, mai rezervată. Dar, decând actualul guvern, sacrificând apărarea integrității statului de dragul idolului înșelător al democrației, a ridicat zăgazurile oricărui control, ofensiva anti-românească a tiparului străin numai cunoaște nici-o stavilă.

Cele mai primejdioase publicații periodice, cari apar actualmente la Chișinău: ziarul „*Roboce Crestianscaia Pravda*“ („Adevărul muncitorilor și țăranilor“) și ziarul „*Nabat*“ („Alarma“) nu s'au născut decât după ridicarea cenzurei, caracterizând prin însăș această potrivire caracterul cârmuirii național-țăraniste.

Roboce Crestianscaia Pravda se răspândește ca organ al blocului muncitoresc-țăranesc, având ca prim redactor pe d. *Iosif Bergman*, evreu din Rusia, cunoscut agent comunist, iar ca redactori pe *L. Kacianowski*, electrician, fost condamnat la cinci ani închisoare pentru spionaj în favoarea Sovietelor, *Isac Kalanski*, *V. Aronov* și alții, toți comuniști cunoscuți și mărturisii. Acest ziar face propagandă bolșevică fătuse, militând organizațiile „Ajutorul roșu“ și „Tineretul comunist“, a căror recunoaștere legală o cere neconținut. *Roboce Crestianscaia Pravda* nu se jenează să ridice în slavă stările de peste Nistru, nu pregetă să propage ideia grevei generale și, potrivit consemnului dela Moscova, susține neconținut, că România se pregătește de război contra Rusiei Sovietice, justificând astfel cu premeditare un eventual atac bolșevic împotriva noastră. Ziarul *Nabat* apare tot în limba rusă, condus de-un oarecare avocat Oprea, exclus din baroul Chișinăului, agitând pentru autonomia Basarabiei.

Afară de aceasta mai apar încă câteva cofidiane rusești, printre cari însemnăm următoarele:

Bessarabscoe Slovo (Cuvântul Basarabiei), cu tendințe autonomiste. Directori: Daniel Ciugureanu, român și a *A. Ghendrich* evreu. Prim redactor *Noe Bucștein* sau *Noel Solomonovici*, fost

reporter la ziarul „Odeski-Pošta“ din Odesa, fost condamnat la 6 luni și o zi închisoare pentru șantaj. Colaboratori: I. Sroit, M. Ores-ter, I. Sudit și S. Ocner, evrei suspecți, ultimul condamnat la 2 ani recluziune pentru spionaj militar în favoarea Sovietelor.

Bessarabscoe Posta (Poșta Basarabiei) cu caracter politic și informativ local, cetit în special de fineretul muncitoresc rus și evreu. Director: I. Cojocaru, fost ofițer în armata rusă, fost director la ziarul „Basarabia“ care apărea în localitate, cu caracter autonomist.

Svobodnoe Slovo (Cuvântul Liber), face propagandă antinațio-nală, fiind cetit de intelectualii ruși și evrei. Redactori: *H. Bloc*, de origină german, venit din Crimeia, cunoscut ca românofob, colabo-rator la diferite ziare ruse și germane din străinătate, cari scriu contra României, *Iulius Glicman*, evreu originar din Rusia, nutrinde idei comuniste și *D. Remenco*, monarhist.

Nașa Reci (Părerea Noastră), ziar ce apare în Capitală de doi ani, a fost totdeauna dispensat de cenzura din Basarabia. Are ten-dințe monarhiste. Director: *Vsevolod Demcenco*, rus, fost primar al orașului Kiew, refugiat în anul 1923. Este în legătură cu ziarisții ruși din Paris și Berlin, cari duc campanie contra României. Prim redactor: *Iurie Alexandrovici*, fost director al Agenției ruse P. T. A. (Petersburgscaia Telegrafnoe Agenstvo). Secretar de redacție: *Petre Alexeevici*, fost membru în partidul socialist revoluționar rus. Redac-tori: Dim. Andreevici, R. Brinhavov fiul generalului Brinhavov, aflat actualmente la Belgrad, care este capul mișcării fineretului monarhist.

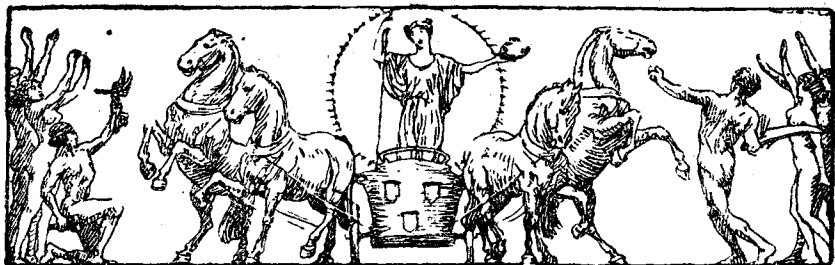
Afară de gazetele scrise în rusește, Basarabia adăpostește astăzi o presă evreiască răspândită, în frunte cu ziarul *Unzer Zeit*, cu un tiraj cotidian de peste 15 mii exemplare, apoi, gazetele săptămânale: *Erd und Arbeit*, *Oif der Wach* (La pândă) *Fahrn Idisin Kind* (Copilul evreu). *Isikoilos* (Limba veche) și altele. În paginile acestor publicații evreiești, cari erau *complect interzise* pe vremea regimului țarist, articolele injuroase la adresa României se înmulțesc din zi în zi, trădând, nu numai o lipsă de a comoda cu stăpânirea românești, dar o declarată vrăjmășie față de statul român.

* * *

Toată această revărsare de gazete otrăvitoare, cari se tipăresc zilnic în 50 mii exemplare potolind pofta de lectură a cel puțin 150 mii cititori, nu-i decât o erupție de suprafață, ca un simptom al boalei infecțioase, care-și urmează perioada de incubație. Fericiții sub-chirurghi ai politiceii românești, nepricepuți și importanți, ne dau asi-gurări liniștitoare și aplică cu încredere tratamentul indiferenței.

Pentru dumnealor nu există primejdie în Basarabia. Ei nu văd steagurile roșii pe străzițe Chișinăului, nu aud răcnetul „Internațio-nalei“, nu simt rețeaua înveninată, care se strânge în jurul nostru. Dar, în afară de acești comozi profitori ai puterii, nu vede, nu aude și nu simte nimeni? Cine înțelege pericolul, și, mai ales, cine ne apără?

ALEXANDRU HODOȘ

Cronica politicei externe

Acordul dela Haga

Ne-am exprimat în numărul trecut teama că, la Haga, n'am reputat acel formidabil succes, pe care îl trâmbițează guvernul, probabil în scopuri electorale. Din nefericire, temerea noastră, sosind precizuni din străinătate, s'a dovedit pe deplin întemeiată și succesul nostru se transformă mai de grabă într'un succes al Ungariei, cum v'a putea judeca cetitorul în persoană din conținutul acordului, pe care îl rezumăm în cele ce urmează:

Acordul este divizat în patru părți. În cea dintâi se stabilește că *pretențiunile izvorând din procesele agrare pendinte sau ce vor mai fi intentate în viitor să fie satisfăcute dintr'un fond comun numit „fondul agrar”*. Dreptul la despăgubiri îl stabilește tribunalul arbitral mixt, a cărui hotărâri se pronunță nu împotriva statului respectiv, ci împotriva „fondului”. În acest scop, tribunalele arbitrale existente se completează cu încă doi membri, numiți dintre neutri de către Curtea permanentă de Justiție internațională din Haga.

Partea a doua vorbește despre „fondul agrar”. El se compune din 240 milioane coroane aur, sumă corespunzătoare datelor prezentate de guvernul maghiar. Fondul va emite bonuri cu 4 până la $4\frac{1}{2}\%$. Pentru constituirea lui, *statele Micei Antante vor plăti din sumele ce li se cuvin după 1944 sub titlul „pretențiuni speciale” anual $6\frac{1}{2}$ milioane coroane aur*. Franța, Anglia, Italia, Portugalia, Japonia și Bulgaria cedează fondului reparațiile ce li-se cuvin sub același titlu în anii 1933—1943. Anglia, Franța și Italia mai plătesc apoi între 1933—1943 anual 3'6 milioane coroane aur, din cari Franța și Italia vor achita fiecare câte 1,440.000 coroane, iar Anglia 720.000. Aceleași state vor mai plăti, în aceiaș proporție de 40%

pentru Franța și Italia și de 20% pentru Anglia, între anii 1944—1966, suma de 2'28 milioane coroane aur. Fondul va fi administrat de un comitet special compus din 4 persoane, *din care una va fi desemnată de Ungaria*, iar ceilalți trei de comisiunea financiară a Societății Națiunilor. Președintele conferinței dela Haga va numi, după ce a consultat Franța, Italia și *Ungaria*, un comitet organizator, care va elabora regulamentul de administrare a fondului.

Partea a treia dispune crearea unui așa zis fond B, la a cărei constituire *nu contribuie cu nimic Ungaria*. Din acest fond se vor achita eventuale pretenții în afară de cele agrare. Fondul primește 100 milioane coroane aur și va fi alimentat până la suma de mai sus de marile puteri, pentru a ajuta statele succesoare să achite aceste pretenții. Din fondul B se vor plăti *despăgubiri complete*, pe când din „fondul agrar” numai în proporție cu situația lui reală. *Dacă cele 100 de milioane nu vor ajunge pentru îndestularea tuturor pretențiilor, statele Micii Antanie vor fi obligate să verse ele surplusul de care va fi nevoie.*

Partea a patra stabilește *definitiva și complectă liberare a Ungariei de toate obligațiile isvorând din tratatul de pace*. Ungaria va plăti până la anul 1943 zece milioane coroane anual, iar între 1944 și 1966 câte 13'5 milioane coroane. *Ungaria nu oferă pentru plățile după 1944 nici un fel de garanție*. Va trebui însă, în caz când s'ar produce o sistare a plăților, să ofere creditorilor o asigurare oarecare, „după propria ei alegere”.

Cam acesta este cuprinsul acordului dela Haga. Ziarul „Neue Freie Presse” îl comentează în modul următor: „Cu cât se cunosc mai multe detalii asupra înțelegerii dela Haga, cu atât mai importante apar rezultatele, cari se găsesc toate în cadrul rezervelor și concesiunilor făcute de contele Bethlen încă la începutul conferinței”.

Și în altă parte:

„Acest aranjament este mult mai favorabil decât acela încheiat cu Germania. *Adversarii Ungariei n'au reputat astfel nici un fel de succes*”.

Iar contele Apponyi scrie în același ziar vienez următoarele:

„Principalul este că Ungaria n'a renunțat la nici unul din principiile sale; că a păstrat întregi puținele garanții pe care i-le oferea tratatul; că a terminat lupta contra acelor care vroiau să-i răpească acele garanții în așa fel încât i s-a ridicat prestigiul; că se bucură azi de bunăvoință nu numai din partea unora dintre marile puteri ci a tuturor; că și-a recâștigat complectă independență financiară și că i s-a promis ajutorul marilor puteri în vederea unor viitoare operațiuni de credit.

Și contele maghiar mai spune:

„Nu trebuie să fii partizan al regimului lui Bethlen, ba poți să-i fi chiar profivnic hotărât, și totuș trebuie să recunoști, că *ne găsim în fața unei acțiuni de stat de foarte mare calibru*”.

Așa stând lucrurile și așa stau, ne întrebăm, de ce atâta bucurie pe

domnii dela guvern? Sau este vorba numai de praf în ochii mulțimei și în special al alegătorilor? Aceasta trebuie să fie explicația, guvernării noastre de azi făcându-și o tristă specialitate din a induce în eroare opinia publică. Au înșelat-o sistematic și cu metodă în cei opt ani de opoziție și continuă s'o înșele, cu aceleași metode, și acum când sunt la guvern.

Conferința navală

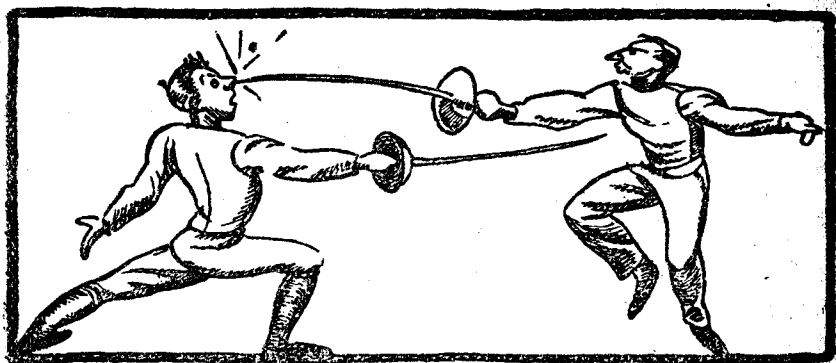
Conferința navală își continuă ședințele. Până acum nu se poate preciza nimic asupra perspectivelor pe care le are, în privința limitării înarmărilor. Japonia cere o cotă mai mare pentru flota sa de război, decât cea propusă de Anglia și America, opunându-se în același timp oricărei restricțiuni în ce privește submarinele.

Franța preconizează principiul că pacea se poate asigura mai bine printr'o înarmare sistematică; ea se opune, ca și Japonia, desființării submarinelor propusă de Anglia. De altfel conferința va dura cel puțin două luni astfel că este cam prematur de a face de pe acum pronosticuri.

Cât de mare importanță se atribue însă acestei conferințe se poate vedea din faptul că Anglia și Franța sunt reprezentate de însuși primii lor miniștri, iar Statele Unite și Italia prin miniștrii de externe. Președinte al conferinței a fost ales însuși premierul englez, Ramsay Macdonald.

BCU Cluj / Central University Library Cluj V. P. R.

GAZETA RIMATĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La început a fost cuvântul...

*La început a fost cuvântul și Dumnezeu era cuvântul!..
 Voința-i stăpânea în ceruri, pe largul mării și 'n văzduh,
 Jar când un fir de viață nouă însufleși, timid, pământul,
 Pe chipul omului de-argilă se coborî vrăjitu-J duh.
 Pe arcu visurilor noastre clădirăm nevăzuta punte,
 Pe care-atâția robi ai clipei spre infinit s'au avântat;
 La mii de veacuri împreună a predicat Isus pe Munte
 Și cu puterea unei vorbe din morți pe Lazăr l-a 'nviat!
 Cu fruntea ridicată 'n soare, iluminat, sorbea poporul
 Invățătura minunată a Fiului din Nazareth,
 Cu pașii liniștei eterne se-apropia Mântuitorul, —
 Și vremile-ascultară glasul dumnezeiescului Profet...*

*Ga mana sacră din Pustie presară magica putere
 De-asupra creștetelor noastre fărăne din cerescu-i dar:
 Atâți plutim în voia sorții pe marea plină de mistere,
 Dar prea puțini râvnesc alesul grăunte de mărgăritar!*

Cu bici de foc Savonarola lovea în putrede păcate;
Ganalia pornea la arme pentr'un discurs al lui Danton;
Și se băteau grenadierii, desculți și goi, pe nemâncate,
Gând, în ajunul luptei, seara, vorbea cu ei Napoleon...
Din temelii urniră lumea cu verbul lor, animatorii!
L'aud pe Barbu Delavrancea rostind îndemnul lui sonor!
În fața mea răsar aievea, cu gesturi largi, toți oratorii:
Gambetta trâmbițând revanșa și Clemenceau biruitor!

Dar azi, subț cerul fără zare, priviți, vă rog, cine vorbește!
Un epigon cu gura strâmbă ne ține-un expozeu sălcia,
Privind nenorocirea noastră cu ochiu inexpresiv de pește...
Ge blestem ne-a lăsat osânda discursurilor lui Maniu?
Nu mai rămas în tot Ardealul un centigram de elocvență?
Atât rodi democrația aici, un ânost monolog?
Ge-a refuzat să dea talentul înlocuim prin persistență?
Ne-am strâns cu toții în piuliță și gemem toți sub pisălog?
Eu unul nu mai vreau de-acuma s'ajung de răs și de ocară,
Mai bine plec în lumea largă, sărac și liber, fără leu,
Mă fac turist, vând cărți poștale, mă mut complex în altă țară,
Decât s'ascult a treia oară ucigătorul expozeu!

MICUL DEMOSTENE

— Fost auditor în comitetul de o sută —

ÎNSEMNĂRI

Manifestul partidului liberal. — Partidul liberal, deși a părăsit Parlamentul în semn de protestare împotriva legii administrative a guvernului actual, și deși s'a angajat, cași partidul poporului, să înlătore cu cel dintâi prilej această reformă primejdioasă pentru consolidarea unității naționale, și-a anunțat, totuș, intrarea în luptă la viitoarele alegeri județene, lansând cu acest prilej un nou manifest către țară. Judecând această atitudine prin prizma unui criteriu logic, am găsi destule cuvinte să spunem, că avem de-a face cu o inconsecvență. Prin participarea sa la alegerile județene, partidul liberal colaborează, indirect, la un început de aplicare a unei legiuiri, pe care a declarat solemn că n'o recunoaște.

O justificare a acestei contradicții se va găsi, însă, ușor. Partidul liberal dorește să

dea o semnificație mai înainte de toate politică viitoarelor alegeri județene, voind să transforme această consultare pe districte a corpului electoral într'o manifestație de protestare împotriva guvernului. Manifestul semnat de d. Vintilă Brătianu nu se referă, prin urmare, la virtuțile gospodărești ale candidaților liberali, ci, examinând situația generală a țării și osândind greșelile cărmuitorilor de astăzi, cere alegătorilor să se pronunțe hotărât împotriva regimului dlui Iuliu Maniu. — „*Roadele războiului, care cu atâtea jertfe ne-au condus la înfăptuirea unității naționale,* — spune manifestul — *nu trebuiesc distruse prin activitatea nesocotită a unui guvern inconștient de răspunderile pe cari le poartă.*” Și mai departe: — „*Prin manifestarea liberă și conștientă a votului obșteșc trebuie să se pună sfârșit unei guvernări,*

care s'a dovedit incapabilă să slujească interesele superioare ale statului și nevoile obștești ale țării."

Partidul liberal crede, deci, că înfățișându-se în întrecerea alegerilor pentru consiliile județene cu acest program de răfuială politică, va reuși să pună în minoritate pretutindeni pe candidații guvernamentali, provocând prăbușirea regimului național-tărănist printr'o sentință populară. Un asemenea rezultat nu s'ar putea obține, însă, decât cu împlinirea următoarelor două condiții: Mai întâi, va fi nevoie ca și alegătorii consiliilor județene să dea votului lor o semnificare politică, îndreptându-l demonstrativ asupra guvernului dlui Iuliu Maniu. În al doilea rând, ar trebui ca listele liberale să întrunească, realmente, pe toată țara, majoritatea sufragiilor cetățenești. E foarte puțin probabil, să vedem realizându-se această speranță. Mai mult încă, suntem convingși că nici conducătorii partidului liberal — cu atât mai puțin organizațiile județene împinse în campanie — nu-și fac vreo iluzie în această privință. Totul se reduce, deci, la o pipăire a terenului, la o mobilizare de probă a forțelor electorale, la o numărătoare a partizanilor noi, câștigați pe urma desamăgirilor național-tărăniste. Ceeace însemnează, că deși partidul liberal constată, cu sinceritate, că „România întregită trebuie apărată împotriva destrămării, împotriva aharhiei și împotriva ruinei“, nu lasă țării altă perspectivă salvatoare decât o nouă guvernare a sa, întemeiată, de data aceasta, pe simpatia frenetică a corpului electoral.

În acest caz, vom aștepta, desigur, foarte mult. Dacă nu mai există altă rețetă, am ajuns ca adevărat la aman, fiindcă urmările dezastroase ale experienței guvernului dlui Iuliu Maniu au nevoie să fie înlăturate cât mai grabnic, până nu s'arăcim de tot și nu ne destrămăm de-abinelea, iar captarea votului obștesc spre lagărul partidului liberal va fi o operație foarte spinoasă, foarte îndelungată și pentruce n'am spune-o? foarte îndoelnică.

Pentru boala acută de care suferă politica românească vor trebui remedii ceva mai urgente și mai sigure.

Succesul dela Haga. — Guvernul dlui Iuliu Maniu, prezidat de unicul bărbat politic al Europei care nu cunoaște nicio limbă apuseană, stă împodobit de două săptămâni cu penele de păun ale succesului dela Haga.

Arătăm în altă parte a revistei în ce constă acordul încheiat la conferința reparațiilor orientale, care, dacă nu însemnează un câștig complet de cauză, pune, totuș, un foarte necesar sfârșit interminabilului proces al optanților. Presa național-tărănistă, care ar fi în stare să susțină că și iarna relativ blândă din acest an se datorește spiritului de prevedere al dlui Virgil Madgearu, exultă de satisfacție, vestind din trâmbițe de hârtie biruința diplomatică a României și felicitând pe fruntașii partidului pentru neprețuitul serviciu adus patriei. E drept, că și gazetele guvernamentale din Budapesta sunt pline de elogii asemănătoare la adresa contelui Bethlen, care, după impresia compatrioților săi, a reușit să facă să triumfe teza maghiară. Ceeace însemnează, că redacțiile oficioase se însuflețesc tot atât de lesne în toate țările din lume...

Dar, indiferent dacă soluția adoptată la conferința dela Haga a fost sau nu cea mai fericită din punct de vedere al intereselor românești, un lucru rămâne în afară de orice îndoială: Această soluție n'a fost aceea preconizată de guvernul dlui Iuliu Maniu!

Afacerea optanților maghiari, ale căror moșii au fost expropriate în Ardeal, are o veche de peste șapte ani. În acest răstimp, sub diferite guverne, România și-a apărat punctul său de vedere prin glasul, adeseori supărător de elocvent, al dlui N. Titulescu, arătând că reforma noastră agrară a fost un act de dreptate socială, mulțumită căreia nebunia bolșevică s'a oprit pe malul stâng al Nistrului, și că, în niciun caz Ungaria nu poate pretinde des-

păgubiri în numele unor supuși ai ei, câtă vreme refuză să-și satisfacă obligațiile financiare decurgând din executarea tratatelor de pace.

Acți se opriese limita dorinței noastre de înțelegere, când s'a instalat la cârmă partidul național-țărănist. Cu frivolitatea care l'a caracterizat din ziua întâia a existenței sale, guvernul d-lui Iuliu Maniu s'a lăsat târât și în această chestiune pe povârnișul tranzacțiilor pe spinarea țării, chemând pe delegații Ungariei într'o conferință la Viena și oferind optanților maghiari prin d. Citta Davila, noul substitut al d-lui N. Titulescu, o despăgubire de 100 milioane franci-aur, adică 4 miliarde lei. Dacă guvernul dela Budapesta ar fi primit atunci această ofertă imprudentă, suma de 4 miliarde de lei ar fi căzut, ca și alte cadouri făcute de actualii deținători ai puterii, tot în cărucă bietului contribuabil român, ale cărui spete sunt, într'adevăr, de o rezistență uimitoare...

Noroc, că optanții maghiari au avut buna idee să refuze cele 100 milioane franci-aur. Inspirația lor a fost fericită, dovadă că astăzi primesc mai mult. Guvernul d-lui Iuliu Maniu are ocazia să se laude cu un aranjament, la care, ce-i drept, n'a contribuit cu nimic, — și toată lumea-i mulțumită. Acesta-i adevăratul succes!

Musca la arat. — Fiindcă am vorbit de succesul dela Haga nu putem trece mai departe fără să adăugăm un *post-scriptum*. Din cale-afară de emoționant a fost momentul, când venerabilul președinte al Camerei, d. Șt. Csicsó-Popp, care, oric-ași spune, se pricepe la diplomație, a expediat o telegramă omagială unui d. Ionel Lugojanu, care și-ar fi câștigat merite deosebite în rezolvarea afacerii optanților. Când am citit vestea la rubrica reportajului parlamentar, am simțit nevoia să întrebăm cu glas tare: — *Cine-o mai fi și ăsta?* cu toate că numele tânărului bărbat politic, interpret de limba franceză în guvernul național-țărănist, nu ne era necunoscut. Recunoaș-

teți, însă, că ne venca cam greu să ni-închipuim pe acest d. Ionel Lugojanu, amabil purtător de serviete mai mult sau mai puțin goale, în postură de factor decisiv al conferinței dela Haga. Dacă ar fi fost, ca de obicei, însoțitorul dlui Iuliu Maniu, ar fi avut, cel puțin, rolul de intermediar între franțuzeasca precisă a dlui André Tardieu și româneasca aproximativă a șefului său. Dar așa? Cu d. N. Titulescu în față? Se mai simțea nevoia unui traducător? Mai putea fi vorba de vreun ajutor?

Îată pentruce, savurând stilul pompos al telegramei dlui Șt. Csicsó-Popp, ne-am gândit fără voce la fabula muștei, care se întorcea pe căciula plugarului, laudându-se că vine dela arat. Fabula avea, totuși, o lacună. Musca nu primea felicitări!

Onoarea națională. — Într'un articol publicat în fruntea ziarului *Indreptarea*, d. general Averescu reamintește o declarație din anul trecut a dlui Iuliu Maniu, declarație care, pentru orice em poliitic cu oarecare obraz, ar da naștere unor consecințe imediate.

Îată despre ce-i vorba. În ședința plenară a Camerei din ziua de 15 Iulie 1929, — va să zică după ce mai bine de jumătatea anului bugetar trecuse, — făcând o expunere asupra situației financiare a țării, d. Iuliu Maniu declara în stil de proclamație solemnă: — „*Națiunea română nu poate permite și nu poate admite ca anul acesta bugetar să se încheie cu deficit. Onoarea națională și interesele cele mai vitale ale acestui neam pretind ca bugetul nostru la finele anului 1929 să fie activ. Guvernul va lua măsurile necesare, pentru ca interesele mari economice și financiare ale țării să fie asigurate, dar mai ales onoarea națională să fie salvată*”.

Cu drept cuvânt se întrebă d. general Averescu, de unde a găsit d. Iuliu Maniu această imperativă solidarizare a capacității unui guvern cu onoarea națională? S'au văzut cazuri nenumărate, adaugă d-sa, în cari onoarea unui guvern să fie pătată, fără

ca onoarea națiunii să fi suferit cea mai mică atingere, afară doară de imputarea, că a putut să-și aleagă un astfel de guvern. Guvernul dlui Iuliu Maniu și-a luat angajamentul categoric de a da țării un buget echilibrat, scufind-o de sarcina unui deficit financiar. Lansând această făgăduială și-a pus în joc întreaga sa capacitate, făcând din realizarea ei o chestiune de onoare.

Astăzi, după ce anul 1929 a trecut, cum stăm? Cifrele ministerului de finanțe arată un deficit de 3 miliarde jumătate lei! Evident, onoarea națională nu se resimte de pe urma nenorocitei gospodării bugetare a cărmuitorilor de astăzi. Nu-i acelaș lucru, însă, cu capacitatea și onoarea guvernului dlui Iuliu Maniu, care și-a călcat toate angajamentele, a desamăgit toate iluziile și a înșelat toate așteptările.

Onoarea națională ar cere, într'adevăr, izgonirea cu un ceas mai de vreme a unor aventurieri, cari au exploatat naivitatea mulțimei lesne-crezătoare. E de neînțeles, pentru această satisfacție n'a fost dată încă țării.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Di N. Iorga în America. — Telegrafia fără fir a zbârnăit deunăzi vreme de câteva minute pentru a ne aduce știrea, că d. N. Iorga a ajuns în America. Amănunțele cu privire la primirea de care s'a bucurat acolo meritau această neînsemnată ostentala. Fecundului nostru polihistor i s'a aranjat, într'adevăr, o debarcare din cele mai impresionante. Ne orientăm după ziarul *Cuvântul*, care a publicat în întregime radiogramă transmisă de agenția „Rador”.

Atunci, astfel, că încă din ajunul sosirii dlui N. Iorga, ziarele evreiești din diferitele centre americane au publicat un apel al dlui dr. Fildermann președintele „Uniunii evreilor români”, îndemnând pe evreii americani să primească cu entuziasm pe omul politic și rectorul Universității, care de la război a fost mereu susținător al drepturilor evreilor. Urmand aceste invitații, dl Leo Wolfson, președintele societății „United Romanian Jews” a expediat imediat o

radiogramă de omagiu în numele organizațiilor evreo-române din America. Inconjurat de atâtea recomandări, d. N. Iorga putea să fie sigur de o recepție călduroasă!

Mai înainte ca vaporul să fi acostat la New-York, d. Iacob Rosenthal, atașatul nostru de presă, s'a suit într'o șalupă, ca să salute celdintâi pe ilustrul savant. Primul funcționar american, care s'a înfățișat să ceară pașaportul dlui N. Iorga, a fost d. V. Feder, evreu original din Galați, care, spre marea satisfacție a răsfățatului oaspe, a vorbit românește. La debarcader se organizase o recepție. Fiicele dlui dr. Klepper din New-York, îmbrăcate în costume naționale românești, au oferit flori. Discursuri au rostit d-nii Leo Wolfson, Bazil Alexander, Solomon Sufrin și Leon Ferraru. La aceștia s'a adăugat, ca să strice armonia manifestației, un oarecare Săldău, student român, mirat și desorientat el însuș de societatea în care nimerise.

Așa a fost salutat d. N. Iorga la sosirea sa la New-York de colonia... românească din America. Vom vedea ce va fi mai târziu.

Educația poporului. — Când i-a venit guvernului actual ingenioasa idee de a desființa departamentul cultelor și artelor, cel dintâi pretext invocat a fost acela al economiilor. O măsură necugetată, menită să zădărnicească un început de îndrumare a cultului românesc și să dea o lovitură grea prestigiului bisericii noastre naționale, a fost înfățișată publicului lesne-crezător în deghizamentul obișnuit al lăudăroșiei demagogice. — „Reducem numărul ministerelor pentru a ușura sarcina financiară ale țării!” așa cuvântau teribilii reformatori ai zilelor noastre.

S'a dovedit atunci, de oameni cari cunoșteau lucrurile prin propria lor experiență, că desființarea departamentului cultelor și artelor nu înseamnă reducerea niciunei cheltuieli din cele existente, câtă vreme toate serviciile, toți funcționarii și toate necesitățile bugetare au rămas în ființă ca

și în trecut, cu singura deosebire, că s'au repartizat asupra altor ministere. Nici măcar salariul ministrului, cu anexele tradiționale: vagon special, automobil și șef de cabinet, n'a fost economisit, căci înființându-se noul subsecretariat al cultelor, titularul acestuia beneficiază de același salariu, același vagon special, același automobil și același șef de cabinet ca și colegii săi din guvern.

Ce s'a cruțat, prin urmare?

Nu numai, că nu s'a cruțat nimic, dar, improvizându-se din sfărâmurile celeilalte jumătăți a fostului departament al cultelor și artelor, o așa numită direcțiune a educației poporului în ministerul sănătății publice, s'a deslănțuit cu acest prilej o adevărată risipă de fonduri, diurne și subvenții, care a pus pe gânduri chiar pe unii dintre frunzașii regimului actual. Printre aceștia, d. C. Rădulescu-Motru s'a ridicat cu o categorică protestare, adresând o scrisoare publică prin ziarul *Curentul* și anunțând o interpelare în Parlament. S'ar părea, că respectiva direcție a culturii poporului, plasată între moașele comunale și asistența cerșetorilor, nu numai că nu și-a putut justifica utilitatea, nu numai că nu și-a găsit o zonă de activitate lămurită, dar, până una-alta, a fost cuprinsă de o furioasă poftă de mâncare, înghițind zecile de milioane cu ușurința de digerare a unui câpcăun...

Vă mai îndoșiți că departamentul cultelor și artelor a fost desființat pentru motive de economie? Noi nu.

Pensiile funcționarilor maghiari. — Sunt multe fapte politice, cari după ce preocupă o bucată de vreme opinia noastră publică, dispar ca prin minune dela ordinea zilei, lăsând în urma lor o binevenită și iertătoare indiferență. Printre acestea trebuie să înscriem la răboj și chestiunea pensionării foștilor funcționari maghiari, pe urma cărorora obscurul nepot d. Romulus Boilă a câștigat subit o dubioasă celebritate pe teritoriul României-întregite. Au trecut câteva luni de comentarii revoltate, și, dintr-o dată, totul s'a înămolit în tăcere.

Ar fi cazul să ne mai întrebăm din când în când: ce-i cu pensiile foștilor funcționari maghiari? S'au plătit s'au nu s'au plătit? Cui s'au plătit? Când s'au plătit? Și mai ales, dacă nu vă supărați: De unde s'au plătit?

Un recent interview din *Le Temps* al dlui Gh. Mironescu, dacă nu ne înșelăm chiar ministru al afacerilor străine în actualul guvern, redeschide discuția într'o lumină cam ciudată. Dl. Gh. Mironescu, care, dacă nu realizează prea mult, știe totuși câte ceva, face cunoscut străinătății că „reclamațiunile unora din funcționarii revocați pentru că au refuzat să depună jurământul guvernelor succesoare Ungariei, se vor regula de-acum încolo printr'un fond constituit din vărsăminte ungare după 1943 și de unele vărsăminte ale marilor țări aliate”.

Dacă declarațiile din *Le Temps* nu sunt inventate, dacă d. Gh. Mironescu știe ce vorbește și dacă noi am priceput bine sensul cuvintelor sale, atunci suntem îndreptățiți să tragem următoarele concluzii:

1. Chestiunea pensiilor foștilor funcționari ai Ungariei a fost aranjată în acord cu guvernele celorlalte țări din Mica Înțelegerere.

2. Regularea plăților acestor pensii se va face de-acum înainte.

3. Sumele necesare vor fi luate dintr'un fond anume creat, la care, cași pentru despăgubirea optanților, va participa și Ungaria.

Prin urmare:

4. Guvernul d-lui Iuliu Maniu, ascultând de stăruințele nepotului său d. Romulus Boilă, s'a cam grăbit să acorde din buzunarul contribuabilului român o sumă considerabilă, pe care, se vede treaba, nu eram tocmai datori s'o plătim cu atâta nerăbdare.

Mult am vrea să știm, după toate acestea, ce se va întâmpla cu avansurile cari s'au și acordat petiționarilor, și, mai cu seamă, ce mai rămâne din legea specială, confecționată în biroul advocației al d-lui Romulus Boilă pentru satisfacerea foștilor funcționari maghiari?

S'auzim!